

200
M C
Senators O. Ozoliņš

34
—
781 m/f

Senata Civildepartamenta prakse 1939. gadā

Raksts iespiests
Tieslietu Ministrijas Vēstneša 1940. g.
2. numurā.

1940

TIESLIETU MINISTRIJAS IZDEVUMS

0309044649

L. V. B.

№

....

359337 ✓

Atsevišķs novilkums no
Tieslietu Ministrijas Vestneša
Nr. 2 1940. g.

Senators O. Ozoliņš.

Senata Civildepartamenta prakse 1939. gadā.

Senata paskaidrojumi 1939. gadā skāruši kā materialo likumu, tā arī procesualo noteikumu jautājumus. Tomēr, tāpat kā iepriekšējos gados, centrālo vietu Senata paskaidrojošā darbībā ieņem procesualie jautājumi. Sakarā ar daudzām civilprocesa novelām, kas bija izdotas nolūkā pāatrināt lietu kustību, apkarot liekas pārsūdzības, kas domātas tikai lietas vilcināšanai, un spiest prāvniekus aktīvāki sekot savai lietai tiesu instancēs, radās prakses dažādība, kas Senatam bija jānovērš. Tas sevišķi sakāms par pārsūdzības noteikumiem, kurus bieži pārprata nevien prāvnieki, bet arī tiesa. Tā, cīnā ar „tukšajām” apelācijas sūdzībām, tiesas dažkārt nostājās pārāk formāli un atstāja bez caurlūkošanas tādas apelācijas sūdzības, kurās gan nebija precizēti iemesli, kurū dēļ prāvnieks nav mierā ar spriedumu, bet kurus, pie labas gribas, tomēr varēja izlobīt no pārsūdzības satura. Senats bija spiests paskaidrot, ka ar 1935. gada novelu (Lkr. 35/87) likumdevējs ir gan domājis cīnīties ar nevajadzīgām apelācijas sūdzībām, kas iesniegtas tikai lietas vilcināšanai nolūkā (CPL 258. p. 3. pkt.); tomēr ar šo novelu likumdevējs nav domājis noraidīt neprecīzi vai nemākulīgi sastādītās apelācijas sūdzības, ja vien no to satura kaut netieši ir saskaņā iemesli, kādēļ prāvnieks nav mierā ar tiesas spriedumu (CKD 39/118). Tāpat Senats atzinis, ka nav iemesla atdot atpakaļ nemotivētu apelācijas sūdzību, kurā tiek uzdoti jauni pierādījumi, ja prasība ir noraidīta taisni pierādījumu trūkuma dēļ (CKD 39/1068). No otras puses, Senats ir paskaidrojis, ka CPL 258. p. 3. pkt. noteikumu nevar apiet ar papildu paskaidrojumiem pie apelācijas (CKD 39/275), un ka šādi rakstiski papildinājumi pie apelācijas nav pielaidami pat tad, ja tiesa nebūtu laikā izsniegusi sprieduma no-

rakstu; tiesas nokavējums gan dod partam tiesību prasīt apelācijas termiņa atjaunošanu pēc CPL 265.—2. p., bet nekādi neattaisno nemotivētas apelācijas sūdzības iesniegšanu (CKD 39/638). Ja miertiesnesis nebūtu ievērojis CPL 258. p. 3. pkt. noteikumu, apgabaltiesa arī no sevis var atstāt apelāciju bez caurlūkošanas (CKD 39/547). Arī CPL 265.—2. p. I daļas noteikumu par pārsūdzības tiesības atjaunošanu gadījumā, kad prāvnieks 3 dienu laikā ir lūdzis sprieduma norakstu, bet tiesa to 2 nedēļu laikā nav izgatavojusi, tiesas savā praksē piemēroja pārāk šauri, formāli, neskaitoties ne ar kādiem blakus apstākļiem. Senats bija spiests paskaidrot, ka partam, kas pārsūdz tādu otrās instances spriedumu, kurš apstiprina pirmās instances spriedumu (CPL 288. p. 1. pkt.), gan jāpieprasa sprieduma noraksts 3 dienu laikā no rezolūcijas pasludināšanas dienas, tomēr tas nenozīmē, ka parts, kas norakstu būtu pieprasījis vēlāk, vispār zaudētu tiesību uz pārsūdzības termiņa atjaunošanu; arī viņš var atsaukties uz sprieduma neizgatavošanu laikā, tomēr viņš nepanāk vairs automatisku pārsūdzības termiņa atjaunošanu, kā tas būtu, ja viņš ievērotu 3 dienu termiņu, bet vienīgi tiesību atsaukties uz CPL 265.—1. p., ja nokavējumu izsaucis neparedzēts, no parta gribas neatkarīgs apstāklis; citiem vārdiem: tiesai katrā atsevišķā gadījumā jāraugās, ciktāl sprieduma noraksta novēlotā saņemšanā ir vainīgs pats parts ar nokavējumu pasūtīšanā un ciktāl tāni vainojama tiesa (CKD 39/378). Senats savā 39/418. spriedumā vēl kategoriskāk uzsver principu par CPL 265.—2. p. saskaņošanu ar CPL 265.—1. p., norādot, ka nav racionala pamata neuzskatīt sprieduma neizgatavošanu laikā par apstākli, kas paredzēts CPL 265.—1. pantā, ja tiesas nokavējums patiesi ir bijis par šķērslī pārsūdzības iesniegšanai termiņā. No otras puses, Senats ir aizrādījis, ka CPL 265.—2. p. gan neizslēdz CPL 265.—1. p. piemērošanu tādēļ vien, ka parts nav pasūtījis 3 dienu laikā sprieduma norakstu; tomēr, konstatējot, ka sprieduma noraksts tik vēlu pasūtīts, ka sprieduma izgatavošanas laiks (2 nedēļas) vai sprieduma nosūtīšanas laiks jau sniedzas pāri pārsūdzības termiņam, tiesa var arī no CPL 265.—1. p. viedokļa lūgumu par pārsū-

dzības termiņa atjaunošanu atstāt bez ievēribas (CKD 39/336, 39/376). Senats ir novērojis arī, ka prāvnieki, kuriem pārsūdzības tiesība ir atjaunota, bieži vien neievēro termiņus, kādus viņiem nosaka CPL 265.—4. p., un turas pie maldīga uzskata, ka jaunais termiņš skaitāms no tiesas lēmuma dienas. Senats bija spiests vairākkārtīgi norādīt, ka pie atjaunotā termiņa likums ir noteicis īpašu laiku, kādā jāiesniedz pārsūdzība, un termiņa sākuma moments nekādā ziņā nav noteicams pēc CPL 288. p. 1. pkt., bet gan var sākties arī no sprieduma noraksta saņemšanas dienas (ko prāvnieki bieži piemirst). CPL 288. p. 1. pkt. piemērojams vienīgi normalos gadījumos, kad par termiņa atjaunošanu vispār nav bijis tiesas lēmuma (CKD 39/783). Tāpat prāvnieki bieži neievēro noteikumus par drošības naudu Senatam sūtāmās lietās. Senats ir paskaidrojis, ka, starp citu, arī lūgumi atcelt spriedumu jaunatklātu apstākļu dēļ nav pieņemami bez drošības naudas, kas iesniedzama līdzīgi kasācijas drošības naudai (CKD 39/384), pie kam drošības naudai jāienāk tiesas depozītā ne vēlāk par pārsūdzības termiņu (CKD 39/546). Drošības nauda Senatam iesūtāmī lietai jāpieliek pat tad, ja strīds grozās ap prāvnieka mazturības tiesībām (CKD 39/757). Atzīmējams arī Senata paskaidrojums par pārsūdzībām kopdarbības sabiedrību lietās (Lkr. 37/116). Šī likuma 139. p. satur procesualu normu, kas noteikusi kārtību un termiņu biedru sūdzību iesniegšanai par sabiedrības organu lēmumiem, izņemot pārsūdzības no civiltiesu kompetences un nododot tās administratīvām tiesām; jaunais procesualais noteikums par pārsūdzību ir piemērojams arī tad, ja pats lēmums ir taisīts pie vecā likuma (CKD 39/472).

No pārējiem Senata norādījumiem pārsūdzības jautājumos varētu minēt sekošos: 1) Viena mēneša termiņš kasācijas sūdzībai par apgabaltiesas lēmumu, ar kuŗu apelācija atstāta bez caurlūkošanas, skaitāms no rezolūcijas pasludināšanas, bet nevis no dienas, kas nolikta sprieduma resp. lēmuma izgatavošanai galīgā veidā (CKD 39/1219). 2) Pretkasācija iespējama vispār vienīgi tad, ja pamatkasācija vēršas pret pretkasācijas iesniedzēja interesēm (CKD 39/64). 3) Lū-

gumus par otrās instances sprieduma atcelšanu jaunatklātu apstākļu dēļ skata cauri pēc būtības Senats un vienīgi viņam piekrist noteikt, vai ir pietiekošs pamats sprieduma atcelšanai; zemākā instance piedalās vienīgi šo lūgumu virzīšanā Senatam un tās tiesība izsniegt lūgumu atpakaļ ir paredzēta CPL 285., 258. p., kuri neparedz zemākai instancei tiesību kvalificēt lūgumu pēc būtības un izsniegt to atpakaļ ārpus CPL 258. p. paredzētiem gadījumiem (CKD 39/339). 4) Apgabaltiesa nevar nopratināt lietā pieaicināto III personu kā liecinieku, un atbildētājam ir tiesība sūdzēties par to uzraudzības kārtībā; tomēr spriedums uzraudzības kārtībā nav atceljams, jo tas saskaņā ar CPL 283. p. 2. d. kasācijas kārtībā nav pārsūdzams (CKD 39/423). 5) Izspriežot lietu no jauna pēc sprieduma atcelšanas no Senata, otrā instance saskaņā ar CPL 927. p. jauno redakciju var ņemt vērā arī tādus atbildētāja iebildumus, kuri pirms lietas nonākšanas Senatā nebija izteikti (CKD 39/748).

Piekritības jautājumos Senats ir izteicis svarīgu tēzi, ka par darba algas prasību (CPL 36. p. 2. piezīmes nozīmē) ir uzskatāma arī prasība uz atprasījumu tiesību pamata (1864. p. CL 3703., 3715., 3696. p.), ar kuru pieprasa atlīdzināt pastrādātā darba vērtību, par cik atbildētājs, ietaupot izdevumus, ir iedzīvojis. Ar šo kopsēdes spriedumu (39/11) Senats ir pašķīris ceļu tiem, kas gan nav strādājuši uz darba līguma pamata, tomēr darbu ir darījuši, vai nu cerībā būt par iegātniem vai laulātiem, vai saņemot solījumu par adopciju vai mantas novēlēšanu pēc nāves. Bieži šādas personas, apstākļiem mainoties, tiek izņemtas no darba vietas un pamestas likteņa varā, un nav pamata liegt tām atvieglojumus, ko bauda citi darba algas prasītāji.

Pilnvarojumu jautājumos Senats ir norādījis, ka zemākās instances tiesas protokolā ierakstīts pilnvarojums gan nav pietiekošs nedz kasācijas sūdzības iesniegšanai, nedz lietas vešanai Senatā; tomēr šāds pilnvarojuma trūkums nav attiecināms uz lūguma izlemšanu par kasācijas termiņa atjaunošanu, kāds lūgums izšķirams otrā instancē (CKD 39/580). Atzīmējams arī Senata norādījums, ka CPL

1399. un 1400. p. p. piemērošanā jāievēro arī citu likumu noteikumi, starp citu, tie saskaņojami ar Lauksaimniecības nolik. (Lkr. 37/211) 34. p., pēc kura virsmežziņi viņiem uzticēto virsmežniecību lietās pārstāv valsts intereses tiesā bez sevišķas pilnvaras (CKD 39/580).

Aicinājums pie tiesas tiesu praksē ir izveidojies tādējādi, ka bieži prāvniekiem uz nākošām tiesas sēdēm nesūta vairs īpašas pavēstes, bet tiesas sēdes dienu pasludina tiem mutiski. Ievērojot sarežģījumus, kas ar to rodas, Senats ir paskaidrojījis, ka partu aicināšanai uz lietas iztiesāšanu vajaga būt skaidrai un noteiktai, lai nerastos nekādas šaubas par aicināšanu; ja tiesu prakse uzrāda tendenci vienkāršot prāvnieku izziņošanu, nesūtot tiem īpašas pavēstes, tad arī tādā gadījumā tiesai jāievēro aicināšanas pamatnoteikumi: tāpat, kā pie nōrmas aicināšanas ar pavēsti, tiesa visas ziņas smel no pavēstes otrā eksemplara, arī pie mutiskas aicināšanas jābūt tiesas protokolam, no kura neapšaubāmi būtu redzams, ka prāvnieks ir aicināts uz tiesas sēdi. Ja tiesu prakse uzrāda svārstības, gan prasot prāvnieku parakstus par aicināšanu tiesas protokolā, gan arī tādus neprasot, tad tomēr minimālā prasība vienmēr ir jāievēro: tiesas protokolam jāatspoguļo, ka tiesas rezolūcija par lietas atlikšanu uz noteiktu sēdi ir publiski pasludināta un ka parti pēc pasludināšanas ir bijuši klāt (CKD 39/951). Senats vēl ir norādījis, ka tiesas dažkārt neievēro, ka solidarās attiecībās, kurās otrās instances spriedums var skart tā atbildētāja intereses, kas pirmās instances spriedumā nav pārsūdzējis, šis pēdējais katrā ziņā ir jāaicina uz tiesas sēdi (CKD 39/345).

Pierādījumu sniegšanas un apspriešanas jautājumos atzīmējams vispirms Senata paskaidrojums jautājumā par soda uzlikšanu prāvniekam par novēlotu apstākļu vai pierādījumu uzdošanu (CPL 434. p.). Pants runā par prāvnieka v a i n a s dēļ aizkavētu lietas iztiesāšanu, un prāvnieki bieži atsauca uz to, ka viņi nekādu t i š u lietas vilcināšanu nav pielaiduši, bet vienkārši piemirsuši uzdot vajadzīgo liecinieku, vai liecinieka adresi, un ka tādēļ vien viņus nevarētu sodīt. Senats ir paskaidrojījis, ka pants runā vispār par prāv-

nieka vainu, ar ko saprotama kā tīša lietas vilcināšana, tā arī nolaidība pierādījumu sniegšanā. Tā kā CPL 434. p. 1930. g. redakcijā nešķiroja prāvnieku un pilnvarnieku, tad prāvnieks dabūja ciest sodu arī par sava pilnvarnieka nolaidību. Ar 1939. g. redakciju pants dod iespēju pilnvarnieku par tā nolaidību sodīt atsevišķi (CKD 39/790). Atzīmējams arī Senata norādījums, ka CPL 275. p. nav iztulkojams pēc Krim. proc. lik. 191. p. parauga un civillietās lieciniekus var pratināt arī tas pats miertiesnesis, kas lietu jau izspriedis pirmā instancē. Par šo jautājumu bieži strīdas, un arī agrākā krievu tiesu prakse bija ieturējusi nevienādu praksi. Parasti uzsver to, ka būtu nepareizi liecinieku nopratināšanu uzdot tiesnesim, kas lietā jau ieņēmis noteiktu stāvokli. Senats atrada, ka CPL 275. p. noteikums nevar būt par šķērsli uzdot pierādījumu pārbaudi miertiesnesim, par kuŗa spriedumu iesniegta pārsūdzība, jo uz lietas iztiesāšanu otrā instancē attiecas vienīgi lēmuma taisīšana par pierādījumu pārbaudi, bet ne pati pārbaude; iespēja pārsūdzēt miertiesneša rīcību pārbaudes procedūrā pietiekoši garantē prāvnieku intereses (39/370).

Svarīgākais Senata norādījums jautājumos par pierādījumu spēku un nozīmi ir viņa atzinums par CPL 498. p. piemērošanu. Ar šī panta piezīmes atcelšanu 1937. gadā šis pants ir ieguvis savādu redakciju, kas kategoriski noliedz noteiktā kārtībā taisītu vai apliecinātu rakstisku dokumentu satura apgāšanu ar liecinieku izsacījumiem, izņemot viltojuma strīdu. No pirmā acu uzmetiena liktos, ka ar šo grozījumu ir atcelta visa agrākā prakse Latvijas lielākā daļā, kur tika atzīta iespēja ar lieciniekiem pierādīt, ka formali noslēgtie akti īstenībā ir fiktīvi, simulēti vai slēpj sevī fiduciāru darījumu. Tas tā, tomēr, nav domāts. Vispirms ir konstatējams, ka CPL 498. p. atceltā piezīmē paredzētam 1864. g. CL 2952. pantam atbilstoša norma — CL 1439. p. — ir tagad spēkā visā Latvijā. Arī no tieslietu ministra paskaidrojumiem pie 1937. g. 14. decembra pārgrozījumiem civilprocesā ir redzams, ka strīpojums izdarīts vienīgi sakarā ar to, ka visā zemē pastāv viens materialais likums un ka tikai šai sakarībā ir strīpota arī CPL 498. p. piezīme. Tādā kārtā minētā pie-

zīme nav vis strīpota, lai attiecinātu uz visu Latviju CPL 498. pantu tajā izpratnē, kāda tam bija Latgalē un kuŗa iztirzāta Sen. CKD 37/169. spriedumā, bet vienīgi, lai iznīcinātu civillikumu dualisma pēdas, kas atspoguļojas civilprocesā un kam nebija vairs vietas pēc viena civillikuma ieviešanas visā Latvijā. Tādēļ CPL 498. p. ir atzīstams par pamatnoteikumu, kuŗa piemērošanu iespaido tās materialtiesiskās normas, pēc kādām apskatāmas partu juridiskās attiecības katrā konkrētā gadījumā. Lietās, kuŗās partu juridiskās attiecības arī uz priekšu saskaņā ar Pārejas normu noteikumiem nāksies apskatīt pēc agr. Latg. CL normām, CPL 498. p. arī uz priekšu jāpiemēro striktā nozīmē, kā to iztulkojis Senats savā 37/169. spriedumā. Turpretim pārējās lietās, kuŗās partu juridiskās attiecības apspriežamas pēc 1864. g. CL vai jaunā Civillikuma noteikumiem, šie pēdējie noteikumi jāievēro arī piemērojot CPL 498. p. (CKD kopsēdes 39/53).

No pārējiem Senata aizrādījumiem pierādīšanas jautājumos apzīmējami sekojoši: 1) pie liecinieku nopratināšanas pieaicinātie tulki nav nozvērīnāmi, jo ne CPL 493. p., nedz citi likumi to neprasa (CKD 39/128); 2) ja tirdzniecības grāmatās ietilpst arī kartotekas, kas vestas pareizi pēc divkāršas grāmatvedības sistēmas, tiesa var arī iesniegtās reskontro kartotekas pieņemt kā pierādījumu prasītāja tirdznieciskiem darījumiem ar atbildētāju (CKD 39/269); 3) CPL 133. p. ievērošanas nozīme stāv atkarībā no tā, vai lietu iztiesā miertiesnesis vai apgabaltiesa kā apelācijas instance; apgabaltiesa, apsverot miertiesneša nopratināto liecinieku izsacījumus, īstenībā pieņem vai atmet kā pierādījumu miertiesneša protokolā fiksētās liecības; turpretim, apgabaltiesas sēdē nopratināto liecinieku liecības tiesa novērtē ne pēc protokola, bet pēc personīgā iespaida, kādu liecinieki uz tiesu atstāj; tādēļ CPL 133. p. noteikumu neizpildīšana, piemēram, liecinieka paraksta nepievienošana viņa liecībai vai ieprotokolēto izsacījumu nenolasīšana, nav uzskatāma par tik svarīgu, trūkumu, kuŗa dēļ spriedums būtu atceļams, sevišķi ja netiek apgalvots, ka liecība būtu nepareizi ieprotokolēta (CKD 39/469).

Blakus procesu jautājumos Senats ir paskaidrojis, ka likums neprasa, lai lūgumā par nākošās prasības nodrošināšanu šī prasība jau būtu noteikti formulēta pēc CPL 359, p. 6. pkt. (CKD 39/244). Lielas pārdomas ir radījis jautājums, vai prasītājs var piedzīt zaudējumus procentu veidā no kapitāla, kas nogulējis tiesas depozītā tādēļ, ka Tiesu palata uz atbildētāja lūgumu apturējusi sprieduma izpildīšanu līdz lietas izspriešanai Senatā. Zemākās instancēs novērojama tendence šādas zaudējumu prasības izšķirt pēc vispārējiem civiltiesību noteikumiem, konstatējot cēlonisko sakaru un saskaņot atbildētāja vainu tajā apstākli, ka viņš izlietojis pēc būtības nepareizus aizstāvēšanās līdzekļus, ja Senats viņa kasācijas sūdzību ir atstājis bez ievēribas. Senats ir izšķīries par to, ka sumai, kuru uz CPL 931, p. 3. pkt. pamata tiek iemaksāta tiesas depozītā, ir nodrošinājuma raksturs un tādēļ partu attiecībām piemērojams pēc analogijas CPL 702. p. noteikums (CKD kopsēdes 39/56). Vēl atzīmējams Senata norādījums par to, ka procesa gaitā panāktais prasības nodrošinājums nevar noderēt par nodrošinājumu miera izlīgumam, ar kuru parti izbeidz tiesā lietu. Apgabaltiesas, pieturoties pie pretēja viedoka, parasti mēdz atsaukties uz CPL 1485. p., kas miera izlīgumu pielīdzina tiesas spriedumam. Senats paskaidro: ... „starp tiesas spriedumu un izlīgumu, tomēr, ir starpība; pirmais tūlīt realizējams ar izpildrakstu, kurpretim pēdējais ir vienīgi līgums, kas partu attiecības pārveido, pārvēršot tās ar savstarpēju piekāpšanos jaunā neapstrīdamā attiecībā (CL 1881), kādu attiecību var izšķirt vienīgi jauns tiesas spriedums; bez prāvnieku tiešas vienošanās nav pamata atstāt spēkā nodrošinājumu, kas dots citai attiecībai, un tas jāatceļ, ja atbildētājs to lūdz“ (CKD 39/678). Jautājumos par noraidījumu efektīvo spēku Senats ir vairākkārt norādījis uz vajadzību precīzāk atšķirt noraidījumu no ierunas pēc būtības. Tā Senats ir paskaidrojis, ka atsaukšanos uz res iudicata nekādi nevar uzskatīt pār CPL 661. p. 2. pkt. noraidījumu, bet vienīgi par iebildumu pēc būtības, kādēļ tiesai jātaisa nevis lēmums par lietas izbeigšanu, bet gan spriedums pēc būtības (CKD 39/251). Ja lēmums par norai-

dījuma neievērošanu īpaši nav pārsūdzams (CPL 678. p.), tad tiesa nemaz nevar skatīt pārsūdzību cauri pēc būtības (kā to bieži dara) un tai sūdzība jāatstāj nevis „bez ievēribas“, bet gan „bez caurlūkošanas“ (39/257). Precizējot norādījuma jēdzienu pēc CPL 661. p. 2. pkt., Senats paskaidro, ka nav pareizs uzskats, ka par „ciešu sakaru“ starp divām prasības lietām var runāt vienīgi tad, ja abas prasības izriet no viena un tā paša pamata; *exceptio connexitatis causarum* ir iespējama arī tad, kad viens prasījums atzīstams par prejudiciālu attiecībā uz otru; īstenībā divu prasību ciešs sakars, kas atbilstoši CPL 661. p. 2. pkt. piemērošanu, ir konstatējams vienmēr tad, ja, izspriežot abas prasības neatkarīgi vienu no otras, varētu rasties divi spriedumi, kas viens otram runātu pretim (CKD 39/608).

Jautājumiem par tiesas spriedumu un lēmumu spēku un nozīmi citai iztiesājamai lietai, Senatam ir nācies pieskarties vairākas reizes. Tā Senats ir paskaidrojis, ka tiesas lēmumā fiksētā nozudušās personas miršanas dienā ir saistoša arī tālākos procesos (CKD 39/1035). Turpretim tiesas lēmumiem, kas taisīti uz CPL 1353.—1366. p. pamata, ir blakus lēmumu nozīme un tie neliedz prasītājam, kam piederēja rokas ķīla uz izsolē pārdoto mantu, prasības kārtībā atprasīt izsolē ieņemto naudu, kaut tā arī būtu jau sadalīta starp kreditoriem (CKD 39/167). Svarīgs ir Senata norādījums par CPL 1019. p. II daļas iztulkojumu. Tiesas spriedumu stabilitātes princips prasa spriedumu negrozāmību. Ja arī alimentu lietās ir taisīts izņēmums un ir atļauts alimentu daudzumu vai vērtību apstrīdēt ar īpašu prasību atkarībā no apstākļu maiņas, tad šis noteikums tomēr vienmēr ir ticis saprasts kā iespēja pacelt strīdu par alimentācijas apmēru un nevis par paša pienākuma pamatu. Prakse tomēr uzrāda tendenci šādās prasībās apgāzt pašu alimentācijas pienākuma pamatu par to laiku, uz kuŗu attiecas agrākais tiesas spriedums, kas faktiski noved pie alimentu lietās jaunas pārsprīšanas. Tā, piem., tēvs, kuŗam pēc tiesas sprieduma bija jādod uzturs bērnam, un kuŗš vairākus gadus vilcinājies šādu uzturu dot, vai no kuŗa neko nav varējuši piedzīt, nāk

ar prasību pēc CPL 1019. p. II daļas un, paskaidrojot, pa bērn visu laiku pats esot pelnījis iedams ganos, un ka tādēļ uzturs tam neesot bijis vajadzīgs, lūdz samazināt alimentācijas nastu un pat atskaitīt no agrākā sprieduma sumām to, ko bērns būtu pelnījis par agrāko laiku. Tiesas, apmierinādamas šādas prasības, pat nenojauš, ka īstenībā viņas pārsprīž agrāko alimentu lietu pašā pamatā. Tādēļ Senats ir paskaidrojis, ka CPL 1019. p. II d. gan pielaiž alimentu apmēra grozīšanu, bet tikai par laiku uz priekšu, un ka nekādā ziņā nav pielaižams grozīt alimentu apmēru par agrāko laiku, kad bija spēkā agrākais tiesas spriedums (CKD kopsēdes 39/71). Piezīmējams vēl, ka CPL 92. p. kārtībā panāktais miera izlīgums alimentu lietā vairs nav grozāms apmēra ziņā ar CPL 1019. p. II d. paredzēto prasību (CKD 39/984).

Jautājumos par tiesāšanas izdevumiem Senats ir izteicis dažas principālas tezes, kurām būs nozīme prakses apvienošanā. Jautājums par tiesas nodevu prasībās, kurās vairāk neko neprasa, ka vienīgi tiesāšanas izdevumu atmaksu, ir izšķirts ar CPL 975. p. Bet pacelas jautājums, kā ir ar tiesu nodevu no apelācijas sūdzības, kad pirmās instančes spriedums ir pārsūdzēts tikai daļā par tiesāšanas izdevumiem. Senats ir paskaidrojis, ka CPL 975. p. princips ir piemērojams arī šādos gadījumos un apelācijas sūdzības pieņemamas bez tiesu nodevas (CKD kopsēdes 39/35). Svarīgs ir norādījums par tiesāšanas izdevumiem mantojumu dalīšanas lietās. Senats paskaidro, ka pēc CPL 1654. p. tiesai ir tiesība tiesas izdevumus mantojuma dalīšanas lietās sadalīt starp dalībniekiem saskaņā ar CPL 993. un 996. p. (CKD 39/920). Tāpat Senats paskaidro, ka mantojuma sadales lietās tiesa piesprīž resp. sadala starp mantiniekiem tikai tiesas, bet ne lietas vešanas izdevumus (CKD kopsēdes 39/50). Svarīgs ir arī Senata norādījums jautājumā par Latvijas Kreditbankas atbildību par tiesāšanas izdevumiem lietās, kurās tā pārņem uz Kredītnol. 666. p. pamata. Senats ir paskaidrojis, ka Latvijas Kreditbanka ir tikai likvidējamo iestāžu likvidatore, t. i. šo iestāžu pārstāve, un ka tādēļ uz vispārēja pamata viņai ar savu mantu nav jāatbild par pretējai

pusei piespriestiem izdevumiem. Tas vien, ka saskaņā ar Kreditnol. 666. p. Latvijas Kreditbanka prasījumus realizē savā vārdā, nevar pārvērst viņu kā likvidatori par prāvnieci CPL 993. p. nozīmē, kurai neaprobežoti būtu jāatbild par tiesāšanas izdevumiem prāvas zaudēšanas gadījumā. Tāpēc par šādiem tiesāšanas izdevumiem Latvijas Kreditbanka nav atbildīga ar savu mantu resp. viņa atbild vienīgi cum viribus fundi (CKD 39/1). Vēl atzīmējams, ka Senats atzinis par iespējamu arī miertiesu iestādēs uz CPL 101. p. pamata piemērot CPL 994. p. noteikumu par tiesu izdevumu uzlikšanu prasītājam, ja lietu izbeidz uz noraidījuma pamata, nepiekritības dēļ. Senats paskaidro, ka pēc tam, kad miertiesnešu piekritība ievērojami paplašināta, nododot tiem daudz lietu, kas agrāk piekrita vispārējām tiesu iestādēm, nav racionala pamata pieņemt, ka miertiesu iestādēm nebūtu tiesības piemērot CPL 994. p. noteikumu (CKD 39/489).

Sprieduma izpildīšanas jautājumiem Senats pieskāries dažos spriedumos. Atzīmējams Senata norādījums par CPL 1062. pantā paredzētā noteikuma iztulkošanu attiecībā uz sodu uzlikšanu atbildētājam par sprieduma neizpildīšanu noteiktā laikā: naudas sods nav paredzēts tieši par sprieduma neizpildīšanu, bet gan tikai par spriedumā paredzētās darbības neizdarīšanu, saprotams, ne tādas darbības neizdarīšanu, ko spriedums gan paredz, bet ko praktiski izdarīt atbildētājs nevar (piem., nodot dzīvokli, kuŗa īrnieku saskaņā ar īres likumu nevar izlikt) (CKD 39/942). Atzīmējams arī Senata norādījums, ka zemākās instancēs dažkārt citētai tezei: „ko nevar aprakstīt, nevar arī aizturēt“, jāpieiet ar uzmanību, jo CPL 1123. p. taisni paredz izņēmumu no CPL 1120. p. II pkt. noteikuma attiecībā uz tādiem parādniekam nepieciešamiem darba rīkiem, uz kuŗiem kredītoram pieder ar likumiska aizturējuma tiesībām nodrošināts prasījums, piem., arī īres naudas prasījums, saskaņā ar CL 1736. p. (CKD 39/987). Naudas sadalīšanas jautājumos Senats ir paskaidrojis, ka pēc CPL 1358. p. beigu daļas Latvijas banka nevar pretendēt uz priekšrocību apmierinājumu no atlikuma,

kaut arī viņas prasījumi konkurētu ar chirografaro kreditoru prasījumiem, bet viņa var saņemt apmierinājumu tikai pēc samēribas; Kreditlikuma 60. pants, kas noteicis, ka Latvijas bankas prasījumiem, ciktāl tie nav apmierināmi pēc CPL 1357. p. un 1358. p. un V pielikuma 97. panta, ir priekšrocības pirms citiem valsts un privātiem prasījumiem, runā pretim par šī panta avotu uzdotam CPL 1890. pantam 1931. g. likuma redakcijā, kas nosaka, ka atlikums izlietojams pārējo prasījumu nodrošināšanai vai apmierināšanai pēc samēribas (CKD 39/344). Tāpat Senats ir paskaidrojis, ka CPL 1357. p. 6. punkts parādnieka nepilngadīgo bērnu uztura prasījumiem kā tādiem nepiešķir priekšrocību pie parādnieka naudas sadales kreditoru starpā; nepilngadīgo bērnu prasījumi bauda priekšrocību tikai tad, ja šie prasījumi izriet no tā, ka parādnieks pārvaldījis šo bērnu mantu; arī 1889. g. 9. jūl. novelas 153. p. 6. punkts, kas atbilst CPL 1357. p. 6. pkt., ir domājies piešķirt priekšrocību tikai tiem prasījumiem, kas 1889. g. likuma izdošanas laikā baudīja klusās hipoteku tiesības; bet no 1864. g. CL 1397., 1398. un 1400. p. ir redzams, ka klusās hipotekas tiesības attiecas tikai uz tiem 1889. g. lik. 153. p. 6. pkt. minēto personu (to starpā arī parādnieka nepilngadīgo bērnu) prasījumiem, kas izriet no šo personu mantu pārvaldīšanas no parādnieka puses (CKD 39/756). Vēl atzīmējams Senata paskaidrojums, ka CPL 1071. p. neuzliek tiesu izpildītājam pienākumu izdarīt komplicētu procesualu darbību, kas neietilpst tiesu izpildītāja uzdevumos, starp citu, pārbaudīt cesijas derīgumu (CKD 39/365).

Maksātne spējas lietās Senatam samērā ar agrākiem gadiem ir bijis maz izdevības dot paskaidrojumus, jo šo lietu skaits tiesu iestādēs vispār ir ievērojami samazinājies. No dotiem paskaidrojumiem būtu atzīmējami sekojošie: 1) parādnieka debitoru maksātne spēja vēl nav pamats atzīt paša parādnieka maksātne spēju par nelaimīgu (CKD 39/890). 2) Nav svarīgi, vai taisni parādnieka ļaunais nodoms ir izsaucis maksātne spēju, jo arī gadījumā, ja maksātne spēju izsaukuši nelaimīgi saimnieciski apstākļi, maksātne spējību var

kvalificēt par ļaunprātīgu, ja vien parādnieka rīcībā konstatējams nolūks nelikumīgi iedzīvoties uz kreditoru rēķina, piem., viltojot aktīvu, tō mākslīgi samazinot vai mākslīgi palielinot pasīvu (CKD 39/143); 3) konstatējot parādnieka ļaunprātību, tiesa pēc TPL 410. p. var apcietināt parādnieku neatkarīgi no tā, vai taisni parādnieka ļaunprātība ir izsaukusi maksātnespēju; šādā gadījumā viņš ir apcietināms pat tad, ja maksātnespēja ir radusies aiz nelaimīgiem saimnieciskiem apstākļiem (CKD 39/185); 4) kredītoram, kas konkursā nav pieteicis savu pretenziju, nevar atzīt tiesību pēc konkursa slēgšanas ierosināt jaunu konkursu uz savlaicīgi nepieteiktās pretenzijas pamata; citādi varētu rasties stāvoklis, ka attiecībā uz vienu un to pašu parādnieka darbības laiku ir divi pretimrunājoši tiesas lēmumi par viņa maksātnespēju, ar kuriem saistītas dažādas maksātnespējas sēkas (CKD 39/1200); 5) konkursa valde rīkojas arī parādnieka interesēs; tāpēc CPL V pielik. 92. p. paredz pieteikto pretenziju apstrīdēšanu tikai no konkursa valdes vai kāda kreditora puses, deklarējot no tiem neapstrīdētās pretenzijas par atzītām; V pielik. 93. p. savukārt ņosaka, ka atzīto pretenziju saraksts, kā attiecībā uz summu, tā arī uz apmierinājuma šķiru, nav pārsūdzams; tādā kārtā nevar būt runa par V pielik. 92. p. paredzēto pretenziju apstrīdēšanu no paša parādnieka V pielik. 88. p. paredzētā sēdē vai par pretenziju saraksta pārsūdzēšanu; parādnieks nevar atzīto pretenziju arī pēc konkursa slēgšanas apstrīdēt tiesas ceļā (CKD kopsēdes 39/33).

Izsoļu lietās Senats sava departamenta kopsēdē ir pastiprinājis no CPL 1325. panta atvasināto izsoles negrozāmības principu, starp citu, uzsverot arī, ka adjudikācijas lēmumu nevar atcelt prasības kārtībā (CKD kopsēdes 39/43). Tāpat Senats ir paskaidrojis, ka adjudikācijas lēmumu nevar iespaidot nekāda vienošanās starp parādnieku un nosolītāju, jo privata vienošanās nevar grozīt izsoles procesuālo gaitu, un ja izsole nav atzīta par nenotikušu vai spēkā neesošu, tad tai uz likuma pamata seko adjudikācijas lēmums (CKD 39/605). Atzīmējams Senata paskaidrojums, ka

CPL 1315. p. 5. daļā minētās sumas jāsamaksā ne vēlāk par dienu, kad pēc šī panta noteikumiem apgabaltiesai jātaisa lēmums par izsoles sekām (CKD 39/1014). Ievērojams arī Senata paskaidrojums, ka parādniekam, kurš grib panākt piedziņas izbeigšanu, jāskaitās ar to, ka tiesu izpildītājam tiesība ieturēt no piesūtītās naudas vispirmā kārtā izpildīšanas izdevumus, un ja tādā gadījumā iztrūkst naudas piedzinēja pretenzijas segšanai (dažreiz tikai daži lati), tiesu izpildītājam jāturpina piedziņa, kas parādnieka pūles novērst izsoli un paturēt mājas padara par neauglīgām (CKD 39/267). Tāpat svarīgs ir Senata paskaidrojums, ka civilprocess neparedz izsoles dalībniekam iespēju paaugstināt līdz izsoles apstiprināšanai viņa izsolē piedāvāto sumu, lai panāktu cita solītāja, kas izsolē piedāvājis lielāku sumu, atstumšanu no izsolē pārdotās mantas iegūšanas īpašumā; ar augstākas sumas piedāvāšanu nosolītājs iegūst tiesību saņemt izsolē pārdoto mantu īpašumā un šo viņa tiesību neviens cits izsoles dalībnieks nevar anulēt, paaugstinot jau pēc notikušās izsoles savu izsolē piedāvāto sumu (CKD 39/488). Tāpat nav pareizs viedoklis, it kā pēc CPL 1294. p. paturēto alimentu vērtība, kas apgrūtina īpašumu, būtu pieskaitāma piedāvātai cenai; CPL 1294. p. beigu teikums nosaka, ka gadījumā, ja ir pircēji, kas vēlas iegūt īpašumu, kā apgrūtinājumu atstājot, tā arī dzēšot, tad šis īpašums paliek nosolītājam ar nosacījumu dzēst apgrūtinājumu tikai tad, kad tā cena pārsniedz nevien augstāko cenu, kāda solīta ar nosacījumu atstāt apgrūtinājumu, bet arī to prasījumu sumu, kurī bauda priekšrocību vai prioritāti pret tā ķīlas ņēmēja prasījumiem, kurš lūdzis izdarīt tādu divkāršu izsoli; tādēļ jautājums par to, kam paliek īpašums dubultā izsolē, izšķirams tikai atkarībā no piedāvātās cenas un nevis atkarībā no apgrūtinājuma vērtības, kurai pašai par sevi šajā jautājumā nav nozīmes (CKD 39/488). Ja piedziņu uz nekustamu īpašumu ir vērsusi Valsts zemes banka, tad tiesai jāvadās nevis no CPL 1289.—1. p., bet vienīgi no Kredītlukuma 166. p. noteikumiem; civilprocess kā vispārējs likums nav piemērojams tur, kur attiecīgu piedziņas dar-

bibu regulē specials likums; pēc Kreditlikuma 166. p. pietiek, ja tiesu izpildītājs parādniekam pavēsti par izsoli ir izsūtījis ierakstītā vēstulē pēc viņa dzīves vietas vai, ja tā nav zināma, pēc ieķīlātā imobila atrašanās vietas (CKD 39/676).

Kas attiecas uz Senāta paskaidrojumiem materialos likumos, tad, protams, galvenā kārtā tie skar Civillikumu. Tā kā civiltiesisko noteikumu piemērošana prāvnieku attiecībām atrodas pārejas stāvoklī sakarā ar Pārejas noteikumu veidojumiem par vecā un jaunā Civillikuma piemērošanu, tad, protams, Senāta paskaidrojumi skar kā veco, tā arī jauno Civillikumu, ar pieaugušu tendenci pēdējam par labu. Jaunā Civillikuma interpretācija skar galvenā kārtā ģimenes un mantošanas tiesības, mazākā mērā lietu un saistību tiesības.

Laulāto personisko un mantisko attiecību noteikumi jaunajā Civillikumā ir prasījuši vairākus Senāta principālus paskaidrojumus. No tiem vispirms minami Senāta paskaidrojumi par laulāto un bērnu uzturu. Principāla nozīme ir Senāta konstatējumam, ka CL 95. p. III d. neprasa laulātā trūcīgumu, lai varētu prasīt uzturu no otra laulātā pie laulāto šķirtas dzīves. Liktos savādi, ka laulātā trūcīgums pēc CL 95. p. III d. nebūtu ņemams vērā, kaut gan pēc CL 79. p. un 81. p. likums laulātā uztura prasījumu stāda atkarībā no trūcīguma. Ir izteiktas domas, ka laulātā trūcīgums ir vispār nepieciešams priekšnoteikums, lai bijušie laulātie vai šķirti dzīvojošie laulātie varētu viens no otra prasīt uzturu, un ka arī pēc CL 95. p. III d. ne vīram, nedz sievai nebūtu tiesības prasīt uzturu, ja viņiem ir pietiekoša manta. Interesanti atzīmēt, ka Civillikuma izstrādāšanas komisijā CL 95. p. III daļa bija paredzēta sekojošā redakcijā: „Ja laulātie dzīvo šķirti, tad tas laulātais, kam šķirtā dzīve nav pieskaitāma par vainu, var prasīt no otra laulātā vai nu attiecīgu pabalstu vai līdzekļus uzturam, ievērojot laulāto mantas stāvokli.“ Vēlākās apspriedēs (pēckomisijas periodā) ticis minēts apsvērums, ka pie laulāto šķirtas dzīves vainīgajam vīram jāuzliek pienākums dot uzturu sievai, neatkarīgi no tās mantiskā stāvokļa un peļņas, lai nerastos tāds stā-

voklis, ka vīrs sagādā sev labāku materiālu stāvokli ar to, ka panāk šķirtu dzīvi un pārvel sievas uzturēšanas pienākumus uz pašas sievas pleciem. Jaunā CL 95. p. III daļas redakcija jau nerunā vairs par abu laulāto, bet tikai par vainīgā laulātā mantas stāvokli un civillikuma projekta otrā iespiezumā pantam ir jau šāds teksts: „Ja laulātie dzīvo šķirti, tad tas laulātais, kas par šķirtu dzīvi nav vainojams, var prasīt no otra vai nu attiecīgu pabalstu, vai līdzekļus uzturam samērā ar pēdējā mantas līdzekļiem.“ Pants vēlāk papildināts tikai ar uztura jēdziena saturu. Ievērojot šādus panta rašanās apstākļus, Senata CKD kopsēde vienojās par tezi, ka CL 95. p. III d. laulātā tiesības uz uzturu nestāda atkarībā no trūcīguma, kā to dara CL 79. p. un 81. p. (CKD kopsēdes 39/60). Ievērojams Senata paskaidrojums, ka pēc CL 84. p. II d. un 95. p. III d. sieva zaudē tiesību prasīt uzturu, ja pati ir vainojama šķirtā dzīvē; ja arī vīra pusē būtu rīcība, kas dotu iemeslu prasīt laulības šķiršanu, sieva tomēr nevar pretendēt uz uzturu no vīra, ja viņas vainas dēļ nodibinājusies laulāto šķirta dzīve; citiem vārdiem: abu laulāto viņa šķirtā dzīvē iznīcina laulātā tiesību prasīt no otra laulātā uzturu (CKD kopsēdes 39/47). Sašķaņā ar CL 81. p. trūcīgam laulātam pēc laulības šķiršanas gan ir tiesība prasīt uzturu no otra laulātā, tomēr šāda uztura prasība ir priekšlaicīga, iekamš nav nodibināts, ka no mantas, kas trūcīgam laulātam pieder turpināmā mantas kopībā ar vienu no vecākiem, nav iespējams gūt līdzekļus uzturam (CKD kopsēdes 39/8). Pēc tā paša 81. panta laulātam, kas noraida otra laulātā uztura prasību aiz tā iemesla, ka laulātais izvairās no darba, ir jāpierāda, ka laulātam ir noteikts amats vai, ka viņam ir norādīta noteikta darba vieta uztura līdzekļu gūšanai (CKD 39/540). CL 95. p. III d. noteic, ka alimentu apmērs, kurus vienam laulātam tiesība prasīt no otra, aprēķināms samērā ar maksātāja mantas līdzekļiem; tā kā pants nesatur norādījumus, ka būtu ņemama vērā arī alimentu saņēmēja turība, tad jāatzīst, ka alimentu apmērs noteicams neatkarīgi no alimentu saņēmēja materiāliem apstākļiem; tādēļ tiesa nevarēja

alimentu apmēru samazināt aiz tā iemesla vien, ka alimentu pieprasītāja saņem Ls 26,— pensijas mēnesī (CKD 39/102). CL 84. p. II d. nosaka, ka aizgājušais laulātais šķirtas dzīves dēļ nav vainojams, starp citu, arī tad, ja laulātam ir likumīgs iemesls prasīt laulības šķiršanu; jautājumu par to, vai laulātam ir iemesls prasīt laulības šķiršanu, izspriež tiesa laulības šķiršanas lietā; tādēļ, ja tāda lieta ir ierosināta, tā ir uzskatāma par prejudiciālu prasību alimentu prasības lietai, attiecībā uz jautājumu, kurš no laulātiem vainojams par šķirto dzīvi (CKD 39/127). Laulības šķiršanas prāvās pēc CL 77. p. ir pilnīgi irrevelants un nav apspriežams jautājums, vai kāds no laulātiem ir vainīgs atšķirtās dzīves ieilgšanā līdz trim gadiem; tiesa tikai tad varētu pacelt jautājumu par prasītāja vainu, ja atbildētāja prētpasības kārtībā būtu prasījusi izšķirt vainu kādā citā laulības šķiršanas iemeslā (CKD 39/868). Uztura prasībās pēc CL 95. p. III d. vīrs nevar aizstāvēties pret sievas uztura prasījumu ar aizrādījumu, ka sieva šķirtas dzīves laikā pārkāpusi laulību un ka tas traucējis atjaunot laulības dzīvi; no CL 95. p. III d. viedokļa nav svarīgs tas, kuŗa laulātā vainas dēļ jau nodibināta šķirta dzīve nevar pārvērsties laulāto kopdzīvē, bet gan tas, kuŗa laulātā vainas dēļ šķirtā dzīve ir nodibinājusies (CKD 39/1130). Atzīmējams Senata paskaidrojums, ka pēc CL 90. p. vīra lietojumā tiesībās neietilpst ne tiesība pieņemt vai noraidīt sievas mantojumu, nedz arī tiesība rīkoties pie šī mantojuma sadalīšanas. Likums vispār runā par parastās pārvaldības un lietošanas robežām, un vīrs tās var pārkāpt tikai ar sievas piekrišanu (CL 94. p. III d.). Sievas mantas parastās pārvaldīšanas un lietošanas robežās neietilpst tiesība rīkoties savā vārdā mantojuma dalīšanas lietā, kuŗā noskaidrosies, kādu īstī mantu sieva saņems no viņai piekritošā mantojuma. Tikai tad, kad sieva mantojumu būs ieguvusi, mantojumā ietilpstošās mantas nonāks vīra pārvaldīšanā un lietošanā, bet pašu mantojuma iegūšanu, kuŗa ietilpst arī mantojuma dalīšana, izdara sieva resp. tās vārdā viņas pārstāvis (CKD 39/1011). No otras puses, CL 87. p. I d. gan dod sievietai tie-

sību mājas saimniecības robežās atvietot vīru, tomēr šis likuma noteikums nav piešķīris sievai tiesību grozīt vīra noslēgto nomas līgumu un atbrīvot nomnieku no piena nodošanas pēc līguma (CKD 39/134). Svarīgi ir Senata paskaidrojumi par sievas atsevišķo mantu. CL 91. p. noteicis, kas ir sievas atsevišķa manta, un no šī panta satura izriet, ka sievas atsevišķa manta var nodibināties uz pašas sievas gribas akta pamata, paturot mantu savā pārvaldībā un lietošanā, vai uz līguma pamata ar vīru (CL 91. p. 1. pkt.); bez tam par sievas atsevišķo mantu uz likuma pamata kļūst tie priekšmeti, kas noder tikai viņas personīgai lietošanai vai vajadzīgi viņas patstāvīgā darbā (CL 91. p. 2. pkt.), vai tā manta, kuŗu sieva ieguvusi likuma noteiktā veidā (CL 91. p. 3.—7. pkt.); kas attiecas uz CL 97. p. 2.—7. pkt. minēto atsevišķo mantu, tad ne Civillikums, nedz instrukcija par laulāto mantisko attiecību reģistrāciju nav noteikuši, ka šī manta ierakstāma reģistrā kā sievas atsevišķa manta, lai trešās personas ar to skaitītos kā ar sievas atsevišķo mantu; šī manta ipso iure ir sievas atsevišķā manta, kāds noteikums arī trešām personām ir saistošs uz paša likuma pamata, tikai laulātam šāds mantas stāvoklis ir jāpierāda (CL 91. p. II d.); citādā stāvoklī ir tā sievas atsevišķā manta, kas minēta CL 91. p. 1. punktā, jo, lai līgums vai sievas gribas akts par mantas stāvokļa noteikšanu būtu spēkā trešām personām, tas jāieraksta laulāto mantisko attiecību reģistrā, lai trešās personas būtu informētas; arī instrukcijas 8. p. runā par abiem CL 91. p. 1. pkt. gadījumiem, par mantu, ko sieva patur sev, un par mantu, ko laulātie ar līgumu noteic par sievas atsevišķo mantu; Tiesu palata nepareizi domā, ka instrukcijas 8. p. attiecināms arī uz CL 91. p. 3. pkt. paredzēto gadījumu; ja imobilis ir dāvāts sievai kā viņas atsevišķa manta, tad šī manta ipso iure uz CL 91. p. 3. pkt. pamata ir sievas atsevišķa manta arī iepretim trešām personām, un pie tam neatkarīgi no ieraksta reģistrā, ja vien šī manta zemes grāmatās ir atzīmēta kā sievas atsevišķa manta, kā to prasa CL 91. p. II daļa (CKD 39/1181). Atzīmējams vēl Senata paskaidrojums, ka pie mantas šķirtības sistēmas vispār nav iespējama laulāto atsevišķa manta; lī-

guma reģistrēšanu, kas paredzētu pie mantas šķirtības vēl it kā atsevišķu mantu CL 91. p. nozīmē, miertiesnesis varētu noraidīt uz instrukcijas 7. panta pamata (CKD kopsēdes 39/55).

Vecāku un bērnu attiecībās jaunajā Civillikumā noteikumi ir tikuši interpretēti galvenā kārtā jautājumos par bērnu uzturu. Ir pacēlies principiāls jautājums, vai pareiza tiesu prakse, kas, laulāto šķirtas dzīves gadījumā, viena laulātā (parasti sievas) prasību dēļ uztura pie viņa dzīvojošiem bērniem apmierina atkarībā no tā, vai bērna interese prasa palikšanu pie uztura prasītāja. Tiesu prakse šajā ziņā ir stabila, bet pret šo praksi mēdz iebilst, ka bērna uzturēšanas pienākums ir absolūts pienākums, un ka bērns nevar gaidīt, kamēr vecāki tiesājas par to, pie kuŗa bērnam jāpaliek. Ir aizrādīts, ka Senata līdzšinējo praksi šajā jautājumā iespaidojusi agrākā krievu tiesu prakse, kuŗa pēc būtības neesot pareiza. Ja bērns atrodas pie mātes, bet viņa intereses prasa viņa atstāšanu pie tēva, tad pēdējais varot celt attiecīgu prasību par bērna nodošanu viņa audzināšanā, bet no alimentācijas pienākuma viņš aiz šī iemesla neesot atsvabināms. Senata CKD kopsēde tomēr izšķirās par to, ka nav pamata grozīt konstantas prakses (CKD 21/150, 32/510, 36/546, 38/1210) nodibināto principu par bērna interešu ievērošanu bērna uzturēšanas pienākuma apspriešanā pēc laulāto šķirtas dzīves. Tas vien, ka bērns faktiski atrodas pie mātes, nedod pēdējai tiesību prasīt no bērna tēva uzturu bērnam, ja pēdējā interese prasa viņa palikšanu pie tēva. Bērna uzturēšanas pienākums gan ir absolūts, tomēr tas nenozīmē, ka tas laulātais, pie kuŗa bērns nejauši atrodas, ar to pašu ir ieguvis tiesību prasīt no otra laulātā uzturu priekš bērna. Bērns pats nerīkojas ar uztura līdzekļiem, to dara viens no vecākiem. Lai nodibinātu, kuŗš no vecākiem ir leģitimēts rīkoties ar bērna uztura līdzekļiem, pieprasot tos vajadzības gadījumā no otra vecākā, tiesai ir jānoskaidro vecākā tiesiskais pamats turēt pie sevis bērnu. Tas noved pie jautājuma izšķiršanas, pie kuŗa no vecākiem bērnam jāatrodas, ievērojot bērna intereses. Ja pieņemtu, ka bērna faktiskā atrašanās vien, neatkarīgi no bērna interesēm, jau dotu vecākam tiesisku pa-

matu prasīt uzturu bērnam no otra vecākā tad būtu jāatzīst, ka arī laulības šķiršanas gadījumā tiesas lēmumam par bērna atstāšanu pie viena vecākā nav nekādas nozīmes, kas tomēr nav pielaižams (CKD kopsēdēs 39/45). Ja, laulību šķirot, bērni ar tiesas spriedumu atstāti tēva audzināšanā, pēdējam, protams, jāsniedz tiem uzturs; tomēr, saskaņā ar CL 181. p., viņš nav atsvabināts no bērnu alimentācijas pienākuma, ja viņš bērnus faktiski atstāj mātes audzināšanā (CKD 39/397). Saskaņā ar CL 179. p., vecāku pienākums apgādāt bērnus, un pirmā kārtā tēva pienākums ir absolūts, kas nav atkarīgs no līdzekļu esamības vai neesamības; ja likums ir norādījis, ka vecākiem ir pienākums rūpēties par bērnu apgādāšanu samērā ar vecāku mantas un sabiedrisko stāvokli, tad ar to likums ir noteicis, kādā apmērā bērniem ir tiesība uz uzturu; tādēļ tiesai vispirms jānoskaidro, kādā apmērā bērnam pienākas uzturs samērā ar vecāku mantas un sabiedrisko stāvokli, kādu uzturu dot bērnam šajā apmērā pirmā kārtā ir tēva pienākums, kamēr mātes līdzdalība šajā pienākumā nosakāma tikai samērā ar viņas mantas stāvokli (CKD 39/241). Pēc Senata paskaidrojuma, mātes tiesība prasīt uzturu bērna vārdā izriet no CL 177. p.; CL 181. p. attiecas tikai uz vecāku varu par bērniem, kas atstāti pie viena vecākā pēc laulības šķiršanas; CL 179. p. neliedz mātei prasīt uzturu bērnam arī par pagājušo laiku, pie kam viņai nebūt nav jāpieņēma, ka uztura dēļ viņa būtu ietaisījusi parādus (39/240). Pēc CL 179. p. III d. bērna alimentācijas pienākumu var uzlikt arī vectēvam vai vecmāmuļai, pie tam arī tādā gadījumā, ja bērna vecāki vēl ir dzīvi, bet darba nespējīgi un nevar nopelnīt sev un bērniem uzturu (CKD 39/185). Savukārt arī bērniem ir pienākums kopīgi uzturēt vecākus, un pēc CL 188. p. atbildētājs var atsaukties uz to, ka prasītājs neprasa uzturu no otra bērna, jo principā pienākums apgādāt vecākus gulstas uz visiem bērniem līdzīgi (CKD 39/729). Bērnu pienākums uzturēt vecākus neizbeidzas arī ar bērnu adopciju no trešo personu puses. Senats paskaidro, ka bērnu pienākums uzturēt vecākus nebalstās uz vecāku varu par bērniem, bet gan uz viņu starpā pastāvošu asinsradniecību un bērnu

moralisko pienākumu apgādāt vecumdienās savus vecākus; ar adopciju gan izbeidzas vecāku vara par bērniem, jo nevar pastāvēt divas vecāku varas par vienu un to pašu bērnu, bet vecāku vara izbeidzas arī ar bērna pilngadību, kas tomēr neņem pienākumu uzturēt vecākus (CKD 39/388). Ārlaulības bērnu uztura prasībās jāatzīmē, ka pēc Senata paskaidrojuma CL 154. p. vairs nepiešķir bērna atzīšanai par savu to nozīmi, kādu piešķīra 1864. g. CL 165. p.; šāda atzīšana nozīmē vienīgi atzīšanos miesīgos sakaros un nav absolūts pierādījums tam, ka taisni atbildētājs ir bērna tēvs (CKD 39/53). Ārlaulības bērnu uztura prasībās nav iespējama izlīgšana bez bāriņtiesas, un CL 157. p. II d. attiecas nevien uz prasībām, kas iesāktas tiesā, bet vispār uz prasījumiem par ārlaulības bērna apgādāšanu; izlīgumi, kas noslēgti bez bāriņtiesas piekrišanas, nav spēkā (CKD 39/55). Tiesas spriedums, ar kuru piespriests uzturs ārlaulības bērnam, zaudē pamatu un nav spēkā pēc bērna leģitimācijas; leģitimācija, saskaņā ar CL 161. p., notiek ar vecāku laulību un nevis administratīvu aktu, jo šis akts tikai fiksē jau notikušu leģitimāciju, tomēr ārlaulības bērna leģitimācijai nav atpakaļejoša spēka, un ar leģitimāciju radušos stāvokli nevar attiecināt uz laiku pirms leģitimācijas, kad taisīts spriedums alimentācijas lietā (CKD 39/886). Vēl atzīmējams, ka pēc Senata paskaidrojuma CL 182. p. paredzēta mirtiesneša tiesība noteikt vecākā tiesību satikties ar bērniem ietver sevī tiesību noteikt satikšanās vietu, kāda vieta var arī nesakrist ar to vietu, kur bērni pastāvīgi dzīvo (CKD 39/652).

Aizbildnības un aizgādnības attiecībām Senats pieskāries tikai dažos spriedumos. Atzīmējams, ka jautājumā par aizgādņa atlīdzību Senats ir atzinis, ka, saskaņā ar Pārejas normu 15. p., jaunā Civillikuma noteikumi piemērojami arī atlīdzībai par agrāko laiku (CKD kopsēdes 39/10). Pēc tā pašā Pārejas normu 15. p. nosakāmas gan nepilngadīgā mantiskās attiecības, bet ne viņa tiesiskā rīcības spēja (CKD 39/398).

Mantošanas attiecībās Senatam visvairāk nācies interpretēt likuma noteikumus, kas attiecas uz mantojuma

dališanu. Senats ir paskaidrojis, ka Pārejas normu 30. p. I daļa atļauj mantojuma sadalē ņemt vērā priekšrocības tikai starp konkurējošiem un nevis starp visiem mantiniekiem, no kā savukārt var atkarāties, vai mantojuma sadalei piemērojams jaunais vai vecais Civillikums (CKD kopsēdes 39/50). Tāpat Senats ir paskaidrojis, ka CL 743. p. nevar piemērot, kad divi mantinieki pretendē uz vienu vienīgu mantojuma daļu dabā; CL 746. p. atļauj tiesai atsaukties arī uz lietderību, ja tā ir taisnīgs mantojuma dališanas atrisinājums (CKD kopsēdes 39/50). Ja sadala īpašumu, kas pa daļai iegūts pirkšanas, pa daļai mantošanas ceļā, jāpiemēro nevis noteikumi par mantojuma, bet gan par kopīpašuma dališanu (CKD 39/1119). No pārējiem Senata paskaidrojumiem atzīmēsim norādījumu, ka, saskaņā ar Pārejas normu 24. p. 2. d., pēdējās gribas rīkojuma saturs apspriežams pēc agrākā likuma taisni materiāli-tiesisko seku ziņā (CKD 39/315). Svarīgs ir arī norādījums, ka ģimenes legāti vai fondi pieskaitāmi CL 494. p. paredzētiem novēlējumiem vispārderīgiem un labdarīgiem mērķiem, ko parasti ietērpj juridiskas personas formā; tos kopīgi aptver reģistrācijas pienākums pēc Lik. par bezpeļņas biedrībām (V. V. 38/36) 5. p. 2. piezīmes (CKD 39/110).

Kas attiecas uz lietu tiesību daļu jaunajā Civillikumā, tad atzīmējami daži paskaidrojumi pie atsevišķiem pantiem. CL 1123. p. I d. paredzētā kaimiņa tiesība prasīt slūžu vaļā turēšanu dzirnavās ir realizējama neatkarīgi no tā, ka taisni katru gadu pantā paredzētā laikā tiktu pārplūdinātas kaimiņa pļavas; lai atzītu pienākumu turēt vaļā slūžas, ir pietiekoši konstatēt, ka kaimiņa pļavas ir dažreiz pārplūdušas CL 1123. p. paredzētā laikā un ka tas var arī uz priekšu notikt, ja minētā laikā dzirnavu slūžas netiktu turētas vaļā (CKD 39/195). CL 1399. p. paredz, ka izpirkuma tiesība izbeidzas tad, kad izpircējs vai nu piekrīt atsavināšanai, vai pēc atsavināšanas atteicas no savas tiesības. Senats paskaidro, ka CL 1399. p. paredzētās piekrišanas spēks nav stādīts atkarībā no tā, vai atsavinātājs savlaicīgi ir paziņojis nodomu atsavināt īpašumu un iegūšanas noteikumus; arī pirms tāda iepriekšēja paziņojuma saņemšanas persona, kuŗai

pieder izpirkuma tiesības, var deklarēt savu piekrišanu pārdošanai (CKD 39/346). Saskaņā ar CL 1068. p., kopīpašniekiem ir jāvienojas pašiem par to, kurš no kopīpašniekiem rīkosies ar kopējo mantu un kādā veidā to izmantos; tiesu izpildītājs gan paziņo tiesas spriedumu par otra kopīpašnieka pielaišanu kopvaldīšanā un koplietošanā, bet neizšķir jautājumu, ar kādu darba spēku un kā ir izmantojams kopīpašums, kādēļ, neievēdot valdījumā prasītāja atvestos strādniekus, viņš nav pielaidis nepareizību; ja kopīpašnieki nevienotos, vai kopīpašnieks rīkotos atsevišķi, iestātos CL 1068. p. paredzētā sankcija (CKD 39/431).

Arī saistību tiesībās Senats ir devis tikai atsevišķus paskaidrojumus pie dažiem jaunā Civillikuma pantiem. CL 2070. p. interpretācijā Senats paskaidro, ka šis pants nav atzinis par spēkā neesošiem tādus nomaksas pirkuma līguma noteikumus, pēc kuriem uz nomaksu pārdotās mantas lietošanas maksa pārsniedz pirkuma sumu, bet gan tādus nolīgumus, pēc kuriem pārdevējam paliktu visi maksājumi, ja tie pārsniedz sumu, kas pienāktos par mantas lietošanu un zaudējumiem; lietošanas maksas lielumu likums nav regulējis (CKD 39/862). Pēc CL 2171. p. 1. pkt., nokavējuma sekas var novērst, piedāvājot nomas vai īres maksu, iekams celta līguma atcēluma prasība. Senats paskaidro, ka, pretstatā ar lik. par telpu īri 34. p., CL 2171. p. 1. pkt. neparedz nokavējuma seku novēršanu ar depozīciju tiesā pirms prasības celšanas; šāda depozīcija nav piedāvājums, par kādu runā CL 2171. p. 1. pkt. (CKD 39/341). Senats vēl norādījis, ka CL 2171. p. 1. pkt. attiecas vienīgi uz gadījumu, kad termiņš nomas vai īres naudas samaksai ir jau notecējis un nokavējums iestājies, kādēļ prasības par izlikšanu, kas celtas pēdējā īres maksāšanas termiņa dienā, ir atzīstamas par priekšlaicīgām (CKD 39/300). Pēc CL 2174. p., īpašuma ieguvējam jāievēro nomas vai īres līgums tikai tad, ja tas ierakstīts zemes grāmatās. Senats ir paskaidrojis, ka uz Latg. CL 521. p. pamata bijušam īpašniekam saistošais nomas līgums vairs nav saistošs jaunam īpašniekam, kas imobīli ieguvīš pēc jaunā Civillikuma spēkā stāšanās; tas būtu saistošs tad, ja būtu

ierakstīts zemes grāmatās (CKD 39/368). Pēc CL 2214. p., uzņēmuma līgums pārvēršas par pirkumu, ja materialu gādā uzņēmējs un pasūtītājs tikai samaksā naudu par izgatavoto lietu. Senats ir paskaidrojis, ka nepareizi ir domāt, ka šis pants piemērojams vienīgi tad, ja notiek tikai materiala apstrādāšana un materials patur savu līdzšinējo raksturu; likums nerunā par to, vai uzņēmēja materials zaudē jēlvielas raksturu jeb vai patur līdzšinējo raksturu, jo šiem momentiem likums nepiešķir nozīmi jautājumā par līguma kvalifikaciju; tādēļ mēbeļu pasūtījumu ar uzņēmēja materialu var kvalificēt vienīgi kā pirkuma līgumu (CKD 39/371). Vēl atzīmējams, ka Senats arī no CL 2181. p. viedokļa ir atkārtojis tezi, ka šis pants, tāpat kā 1864. g. CL 4175. p., piemērojams tikai tad, ja partu starpā pastāv darba līguma attiecības (CKD 39/404).

Deliktu saistībās Senats ir paskaidrojis, ka darba devēja culpa in eligendi atbildībā par saviem kalpotājiem ir neatkarīga no tā, vai tie bijuši uzticības personas lik. par darba laiku 19. p. nozīmē (CKD 39/530). Vēl atzīmējams norādījums, ka zaudējumu apmēra noteikšanā pēc CL 1784. p. cietušam nav jāapmierinās ar tā priekšmeta vērtību, ar kuŗu viņš atvietojis bojāto mantu, bet viņš var pretendēt uz bojātās mantas pilnu vērtību (atskaitot pārpalikušās mantas vērtību), jo tikai ar tās saņemšanu restitūējas viņa agrākais mantiskais stāvoklis (CKD 39/934).

Kas attiecas uz Senata paskaidrojumiem *veco Civilikumu* piemērošanā, tad tie skar mantošanas un saistību tiesību attiecības un mazākā mērā ģimenes un lietu tiesības.

Ģimenes tiesībās Senats ir uzsvēris, ka no 1864. g. CL 81. p. viedokļa atzīme zemes grāmatās ir nepieciešams priekšnoteikums sievas atsevišķas nekustamas mantas nodibināšanai (CKD kopsēdes 39/29). Atzīmējams ir Senata paskaidrojums, ka nav pareizs viedoklis, it kā ārļaulībā dzimušais bērns pēc viņa vecāku laulības iegūst laulībā dzimuša bērna tiesības tikai 1924. g. 10. marta likuma kārtībā; šāds viedoklis runā tieši pretim 1864. g. CL 173. p., pēc kuŗa jau ar vecāku salaulāšanās faktu vien notiek ārļaulības bērna leģitīmācija un nekāda tiesas vai cita procedūra šim nō-

lūkam nav vajadzīga; ar 1924. g. 10. marta likumu par ārliulības bērnu legitimēšanu nav gribējuši pasliktināt šo bērnu stāvokli; ar šo likumu ir vienīgi noteikta procedūra, lai atvieglotu metriku pārrakstījumus; turpretim tajos gadījumos, kur bērns dzimis vēl tikai pēc vecāku laulības, kaut arī pirms likumā paredzētā laika, un reģistrēts metriku grāmatās kā laulībā dzimis, vispār nav vajadzīga nekāda 1924. g. 10. marta likumā paredzētā procedūra (CKD 39/220).

Mantošanas tiesībās Senats izteicies, ka princips par asinsradnieku priekšrocībām mantošanā ir attiecināms arī uz Vidzemes zemn. lik. 1000. pantā noteikto konkurenci, atbīdot konkurencē ar sievieti-asinsradnieci atraitni, kas nav asinsradnieks, kaut arī viņš konkurētu kā vīriešu kārtas mantnieks (CKD 39/1025). Tāpat, ja imobilis dabā piešķirts sievietes kārtas mantniecei, pēdējā pēc Kurz. zemn. lik. 122. p. bauda arī priekšrocību uz ēkām (CKD 39/516). Ja testators testamentā noteicis, ka viņa mantojumā ietilpstošais imobilis pēc viņa mantnieces, viņa sievas, nāves pāriet viņa likumiskiem mantniekiem, tad ar šo testamentu ir nodibināta fideikomisariska substitucija; jautājumā par to, pēc kāda momenta nosakāmas testatora likumisko mantnieku personas, pēc testatora nāves vai mantojuma izdošanas dienas substitūtiem, atzīmējams, ka likumisko mantnieku tiesības uz mantojumu var realizēties tikai tad, ja viņi pārdzīvo fiduciāru; līdz tam momentam substitūtiem mantošanas tiesības nepieder, jo mantnieks ir fiduciārs; tādēļ tikai pēc fiduciāra nāves var noskaidroties testatora likumisko mantnieku personas un tādēļ arī likumisko mantnieku personas nav nosakāmas uz testatora miršanas dienu, bet gan, kā tas ir pie fideikomisariskas mantošanas, uz dies cedens fideicommissi (CKD 39/328). Atzīmējams Senata paskaidrojums par atraitnes mantošanu pēc Latg. civillikuma. Atraitne ir uzskatāma par mantniecei un Latg. CL 1148. p. paredzēto mantojuma daļu saņem taisni uz mantošanas tiesību pamata; šo viedokli aizstāvēja kā bij. Kr. Senata jaunākā laika prakse, tā arī literatura; par šāda viedokļa pareizību liecina arī tas, ka 1148. un sek. panti ir ievietoti nodaļā par mantošanu pēc likuma; bet ja atraitne

vispār ir atzīstama par mantinieci, tad nav pamata nepieskaitīt atraitni Latg. CL 1324. p. paredzētiem mantojuma sadalē dalību nemošiem mantiniekiem, no kuriem viņai kā vecākai gados uz šī panta 3. pkt. pamata ir priekšrocība saņemt mantojumu dabā (CKD 39/1224). Atzīmējams vēl, ka saskaņā ar 1864. g. CL 2776. un sek. pantiem mantinieka atteikšanās no tam piekrītošās mantojuma daļas pret atlīdzību ir atzīstama par šīs daļas atsavināšanu (CKD 39/189). Bet 1864. g. CL. 2745. p. pantā paredzētais kolācijas pienākums neattiecas uz mantām, kuŗas mantinieki saņēmuši uz oneroza darījuma pamata kā ekvivalentu par zināmiem pienākumiem (CKD 39/800). Svarīgs arī Senata norādījums par mantinieku tiesību apstrīdēt pēc 1864. g. CL 2494. p. mantojuma līguma kontrahenta darījumus. Saskaņā ar 1864. g. CL 2491. p. mantojuma līgums vēl nedod nekādas reālas tiesības, jo nodibina tikai nākamo mantošanas tiesību. Tādēļ mantojuma līguma noslēgšana neatņem mantojuma atstājējam tiesību stāties saistībās, slēgt darījumus, taisīt parādus un t. t., jo likums šajā ziņā nekādus ierobežojumus nepazīst; pēc 2493. p. viņam principā ir pat tiesība rīkoties ar savu mantu dzīves laikā, un nav pamata liegt viņam apmierināt no savas mantas trešo personu prasījumus, kuŗus tie var vērst pret viņa nekustamu mantu piedziņas kārtībā vai ievēdot tiesu hipoteku; tomēr, viss teiktais attiecināms tikai uz gadījumiem, kad mantojuma atstājējs rīkojas bona fide, bet nav piemērojams tad, ja viņš ļaunticīgi mēģina mazināt mantojuma objekta vērtību, kas notiek arī tad, kad viņš izdod fiktīvas saistības nolūkā atņemt līgumā ieceltam mantiniekam ar līgumu piešķirtās tiesības; šādā gadījumā ir piemērojams 1864. g. CL 2494. p. (CKD kopsēdes 39/22).

Lietu tiesībās atzīmējams Senata norādījums par 1864. g. CL 1595. p. saturu un ņozīmi. Nosakot, ka parādnieka izdarītā ieķīlātā imobiļa atsavināšana negroza hipotekārisko kreditoru ķīlas tiesības un ka šāda atsavināšana var notikt vienīgi atstājot spēkā ķīlu tiesības, šis pants paredz gadījumu, kad notiek singulārsukcesija resp. kad, iegūstot imobili, ieguvējs pārņem kā imobili, tā arī apgrūtinājumus;

tādā gadījumā spriedums pēc obligācijas pret agrāko īpašnieku būtu izpildāms pret imobiļa jauno ieguvēju bez jaunas prasības; tomēr ar 1595. p. materialtiesiskas dabas noteikumu vien, kas pats par sevi nesatur nekādu procesualas dabas noteikumu, par taisītā pret agrāko īpašnieku — obligācijas izdevēju sprieduma saistošo spēku katram iekļātā imobiļa īpašniekam, nevar attaisnot obligācijas sprieduma izpildīšanu pret tādiem imobiļa īpašniekiem, kas nav obligācijas izdevēja sukcesori (CKD 39/1210). Vēl atzīmējams Senata aizrādījums, ka no 1864. g. CL 771. p. viedokļa aizliegums imobili atsavināt un aprūtināt ar parādiem nozīmē arī aizliegumu pārdot noplēšanai ēku (CKD 39/518). Par īpašuma tiesību atzīšanu uz ieilguma pamata apsardzības kārtībā Senats ir paskaidrojis, ka var būt gadījumi, kad kādai personai ir nepieciešams, lai tiesas ceļā atzīst viņas īpašuma tiesības uz ieilguma pamata, kaut gan tādas ne no viena netiek apstrīdētas; tādas personas īpašuma tiesības uz ieilguma pamata var tikt atzītas ar apsardzības kārtībā taisītu lēmumu, lai nebūtu jāceļ fiktīva prasība pret kādu iedomātu pretinieku; turpretim, ja tāds pretinieks ir, un viņš apstrīd lūdzēja īpašuma tiesības, tad lietu nevar izlemt apsardzības kārtībā (CKD 39/669).

Saistību tiesībās vispirms atzīmējami Senata nórādījumi: 1) pēc 1864. g. CL 3586. p. novatio tacita nav tur, kur ir tieša (kaut arī neskaidra) gribas izteiksme, kuŗu tiesa var interpretēt satura ziņā (CKD kopsēdes 39/31); 2) no 1864. g. CL 3474. p. satura neizriet, ka paziņojums par cesiju bez paša akta uzrādīšanas būtu nederīgs (CKD 39/276); 3) pēc 1864. g. CL 4238. p. vairāki kopīgi uzņēmēji atbild pasūtītājam solidari, bet viņi tomēr nav solidari kreditori iepretim pasūtītājam attiecībā uz noligto maksu; viens no uzņēmējiem nevar vienoties par paša līguma atcelšanu (CKD 39/815); 4) 1864. g. CL 3337. p. principu nevar attiecināt uz darbinieku un saimnieku, kuŗš uz culpa in eligendo pamata nes kumulatīvu vai konkurējošu atbildību; prasība pret tiem nav apmierināma solidari, bet gan nosacīti; pie kam tiesai jānodibina, kas nes pri-

maru atbildību un kas nosacītu (CKD 39/363); 5) no 1864. g. CL 3623. p. viedokļa noilgums valsts atbildībai par tiesu izpildītāja piesavināto naudu skaitās no tā momenta, kad tiesu izpildītājs saņēmis valsts vārdā naudu, un nevis no tā momenta, kad tiesu izpildītājs tieši notiesāts (CKD 39/385); 6) arī no Latg. civillikuma viedokļa nerunā pretim labiem tikumiem alimentācijas līgums, kas noslēgts laulības šķiršanas gadījumam ar mērķi nokārtot sievas uzturu jaunajam pirms laulības šķiršanas, jo šāds līgums pats par sevi nav uzskatāms par to pamudinošo cēloni laulības šķiršanai, par ko runā Latg. CL 1529. p. 1. pkt. (CKD 39/331). Atzīmējams Senata paskaidrojums jaunajam par priekšlīguma atcelšanu vai atvietošanu ar citu nodarījumu. Priekšlīgums līgumslēdzējiem ir saistošs tāpat kā galīgs līgums un izbeidzas ar tā pilnīgu izpildīšanu vai atcelšanu likumā paredzētā kārtībā; priekšlīguma atcelšana vai atvietošana ar citu darījumu var notikt tikai ar visu dalībnieku piekrišanu, ieskaitot arī trešo personu, kas šādam līgumam pievienojusies un ar to ieguvusi patstāvīgas tiesības; šīs tiesības trešai personai nevar atņemt pret viņas gribu un parādnieks nevar atsaukties uz apstākļiem, kas tieši neizriet no līguma un nevar uz šiem apstākļiem pamatot savas ierunas pret trešo personu (CKD 39/18). Svarīgs ir Senata paskaidrojums par 1864. g. CL 4360. p. piemērošanu un sākarā ar to par dubultapdrošinājuma jēdzienu. CL 4360. p. paredz taisni dubultapdrošinājumu (ja vairākkārtējas apdrošināšanas gadījumā apdrošinājumu sumas kopā pārsniedz apdrošinājuma vērtību) un nevis pārspilēto apdrošinājumu (Übersicherung — ja apdrošinājuma suma ir augstāka par apdrošinātā objekta vērtību); par dubultapdrošinājumu var būt runa arī tad, ja apdrošinājuma līgumu pilnā vērtībā ir noslēguši kā nekustamas mantas īpašnieks, tā arī ķīlas ņēmējs, jo šādā gadījumā atlīdzību — ķīlas sumas apmērā — var saņemt tikai ķīlas ņēmējs. Ja atzītu, ka šādā gadījumā nav dubultapdrošinājuma un ir noslēgti divi patstāvīgi apdrošinājuma līgumi, tad objekta iznīcināšanas gadījumā pilnu atlīdzību saņemtu kā īpašnieks, tā arī ķīlas ņēmējs; bet tādā gadījumā pirmais neapšaubāmi iedzīvotos, jo

pilnā vērtībā iekļātais imobilis faktiski priekš īpašnieka nēreprezentē vērtību (CKD kopsēdes 39/14).

Ievēribu pelna Senata spriedums, kurā Senats izsakās par 1864. g. 3441. p. un 3303. p. piemērošanu culpa mixta gadījumos. Culpa mixta ir tiesu praksē iegājis jēdziens, par ko liecina atsaukšanās uz culpa mixta principu veselā virknē Senata spriedumu (CKD 26/42; 29/405; 30/179; 33/743; 34/532; 34/1900; 35/590; 37/41; 37/189; 38/505) un zemākās instancēs arī diezgan sekmīgi piemēro to, sadalot pēc iespējas taisnīgi atbildības nastu starp partiem, ja cietušais no savas puses ir pielaidis neuzmanīgu rīcību. Teoretiski, tomēr, dažreiz mēdz izteikt šaubas, vai mūsu likums vispār pielaiž culpa mixta, ja pastāv 1864. g. CL 3441. p. rigorozais noteikums, ka cietušais zaudē tiesību uz atlīdzību pie mazākās neuzmanības, ko viņš pielaiž zaudējumu novēršanā. Jautājums ir sevišķi svarīgs tādēļ, ka jaunais Civillikums savā 1776. pantā burtiski atkārtō agrākā Civillikuma 3441. pantu. Ja atzītu, ka CL 1776. p. izslēdz culpa mixta piemērošanas iespēju, tad ar to pašu būtu jāatzīst, ka jaunais Civillikums šajā jautājumā palicis tālu iepakal modernai likumdošanai un jurisprudencēi, kurās sen jau atteikušās no rigorozās romiešu tiesību formulas „Quod quis ex culpa sua damnum sentit non intellegitur damnum sentire“ un pārveidojušās to socialās taisnības virzienā, atļaujot tiesām sadalīt zaudējumus, ja to rašanos ir sekmējušās abas puses. Tā vācu BGB 254 § nosaka: „Ja zaudējumu iestāšanos ir sekmējusi arī paša cietušā vaina, tad pienākums tos atlīdzināt, kā arī atlīdzības apmērs atkarājas no apstākļiem, sevišķi no tā, par cik zaudējumu nodarīšanā pārsvarā ir vienas vai otras puses rīcība.“ Līdzīgi jautājumu izšķir Šveices OR 44. p., paredzot, ka cietušā līdzdalība zaudējumos var būt par pamatu samazināt nodarītāja atbildību vai pilnīgi viņu no tās atbrīvot. Bij. Krievijas CL projekts savā 2613. p. paredzēja: „Ja cietušais pa daļai pats, savas neuzmanības dēļ, ir vainojams viņam nodarītos zaudējumos, tad tiesa var samazināt atlīdzības apmēru.“ Franču Code Napoleon 1382. un 1383. p. tieši neizšķir culpa mixta jautājumu, bet franču jurisprudencē un tiesu prakse ir

nodibinājušas jēdzienu „faute commune“, kas dod iespēju sadalīt zaudējumus (le partage de responsabilité d'après la gravité des fautes commises) un atrauj cietušam pilnīgi jebkādu atbildību vienīgi tad, ja uz viņu krit primāra vaina (faute première). Tamlīdz arī tiesu prakse minētās valstīs ir attīstījusies virzienā uz culpa mixta jēdziena iespējami plašu piemērošanu. Tā vācu Reichsgericht ir piemērojis culpa mixta cietušam, kas ļāvis sevi vest pajūgā mazgadīgam; cietušam, kas lauzis kāju neapgaismotās trepju kāpnēs; cietušam, kas laikā nav cēlis iebildumu pret tiesu izpildītāja piesūtīto protokolu, pēc kuŗa arests aiz pārskatīšanās uzlikts svešai mantai; cietušam, kas nokavējis ārstēšanu. Šveices tiesas piemērojušas culpa mixta cietušam, kas laikā nav izvairījies no automobiļa; cietušam, kas nakts laikā neapdomīgi ātri braucis un uzskrējis ceļā pamestiem ratiem; cietušam, kas nav griezies pie ārsta (izņemot smagas operācijas); cietušam, kas laikā nav izdarījis seguma pirkumu (Deckungskauf) vai pašpalīdzības pārdevumu (Selbsthilfeverkauf). Franču tiesas ir atzinušas faute commune cietušā un automobilista rīcībā, ja cietušais redzēja automobiļa manevru un varēja izsargāties no sabraukšanas; tāpat tās atzinušas faute commune automobilista un cietušā rīcībā, kuŗam sava kurluma dēļ vajadzēja būt sevišķi uzmanīgam uz ielām un ceļiem; tāpat aptiekara un ārsta rīcībā, kuŗš, lai mierinātu savu pacientu, izdzeŗ aiz aptiekara pārskatīšanās nepareizi sagatavotās zāles un saslimst. Bet franču tiesas ir arī noraidījušas prasību cietušam, kas neatļauti uzsēdies uz tramvaja balsta un sevi sakropļojis, jo balsts izrādījies sapuvis; tiesas cietušā rīcībā ir saskatījušas primāro vainu (faute première), kuŗas pārsvars nelaimes gadījumā atbrīvo tramvaja sabiedrību no atbildības.

Šī ideja par primāro vainu cietušā un nodarītāja attiecībās un par cietušā vai nodarītāja vainas pārsvaru nelaimes gadījumos ir radusies jau tad, kad vācu tiesām nebija vēl BGB 254. § precizējuma (BGB stājās spēkā 1900. gadā) un kad tām nācās spriest pēc veciem noteikumiem, kuŗu pantā bija jau minētā romiešu tiesību formula: „Quod quis ex cul-

pa sua *damnum sentit non intellegitur damnum sentire.*“ Īstenībā no šis formulas ir izgājušas kā vācu, šveiciešu, tā arī franču jurisprudences. Arī mūsu 3441. p. pamatā ir šī formula, kā tas redzams no panta avotiem. Kā to apliecina Nolde savā rakstā: „Baltijas likumu III daļas teksta izceļšanās“, 3441. p. ir radies no Saksijas nolikuma 688. p. Ka prof. Bungi varēja iespaidot 1863. gadā iznākušais Saksijas nolikums, tas ir ticams, un uz 3441. p. līdzību ar 688. p. norāda jau 688. p. teksts, kurš skan: „*der Beschädigte kann Ersatz des Schadens, welcher von ihm durch Anwendung der Sorgfalt eines ordentlichen aufmerksamen Hausvaters hätte abgewendet werden können, nicht verlangen, ausgenommen wenn die verletzende Handlung auf absichtlicher Verschuldung eines Andern beruht.*“ Šī panta piemērošana praksē pirmajā laikā pamatojās uz jau minētās romiešu tiesību formulas tai koncepcijā, kādu tai bija devis Momzens, proti, ka *k a t r a* cietušā vaina pilnīgi izslēdz atbildību. Bet drīzi radās šai formulai arī cita koncepcija (sal. Windscheid, *Pandectenrecht*, 258. § 17. piezīmi: ... Momzen, Demelius, Regelsberger; *a n d e r e A u f f a s s u n g* bei Cohnfeldt; Brinz. Dernburg ... Lewisson (*Über Compensation der Culpa*). Par Momzena teorijas vājo pusi tika uzskatīta viņas neelastīgums: cietušais varēja dabūt vai nu visu, vai neko; cietušā mazākā vaina vai pārskatīšanās atbrīvoja rupji nolaidīgu nodarītāju no jebkādas atbildības. Kā teorija, tā prakse novīzās no vispārinājuma metodes (tikko cietušais vainīgs — atbildības nav) un pāriet uz konkretizācijas metodi, ko sekmē mācība par cēlonības sakaru. Dernburg's un Cohnfeldt's rada teoriju par zaudējuma tiešo cēloni un blakus cēloni (sal. Dernburg. II § 45. piez. II). Prakse prasa katrā gadījumā apstākļu konkrētu apsvērumu, lai salīdzinātu vainas pakāpes prasītāja un atbildētāja rīcībā, un smaguma punktu atbildības noteikšanā saskata jautājumā, kuŗa vaina ir pārsvarā (*welche Verschuldung als die überwiegende, somit eigentliche Ursache des Unfalls ist*). Prakse runā par *eigentliche Ursache, Hauptursache, wirkende Ursache, wirkliche Ursache, we-*

sentliche Ursache, kad jāsalīdzina abu pušu savstarpējā vaina. Tā, piem., saimnieka nolaidība, kas nav pielicis aizsarga līdzekļus savas mašīnas zobratiem, tiek uzskatīta par tiešo cēloni (eigentliche Ursache), bet strādnieka vieglprātība — smērēt mašīnu darba gaitā — par blakus cēloni nelaiimes gadījumam. Strādnieks sakropļots ar zemes nobrukumu zemes rakšanas darbos; cietušais gan nav laikā skrējis projām, neraugoties uz brīdinājuma saucieniem, tomēr cietušā vaina irniecīga samērā ar darbu vadītāja vainu, kurš nebija parūpējies par zemes masas nostiprināšanu (wesentliche Ursache). Pasažieris lec ejošā vilcienā; stacijas priekšnieks rauj viņu nost no vagoņa kāpnes; stacijas priekšnieka vaina sakropļojumā — wirkende Ursache. Tādā kārtā, vēl pirms BGB parādīšanās, un pastāvot noteikumam, kas sakrīt ar mūsu 3441. pantu, vācu tiesas no vecās prakses — katra cietušā vaina izslēdz nodarītāja atbildību — pāriet uz jauno praksi: dot tiesai iespēju atbildības smagumu uzlikt tai pusei, kuŗas rīcībā saskatāms galvenais nelaiimes gadījuma cēlonis (sal. prof. Jabločkova darbu „Cietušā vainas iespaids uz atbildību par zaudējumiem“ 122.—127. lp.). Tamlīdz arī 3441. p. princips dabū elastīgu formulējumu: „cietušais nevar prasīt zaudējumu atlīdzību no nodarītāja tad, ja viņa paša vaina ir galvenais cēlonis nelaiimes gadījumam, resp. viņa vaina ir pārsvarā pie zaudējumu nodarīšanas.“ Liekas, šādam formulējumam nerunā pretim arī Cvingmaņa spriedumu krājumos sastopamais izteiciens, ar kādu pirmsreformas tiesas noraidīja cietušā prasību uz 3441. p. pamata: „... dass er den Schaden durch eigene Schuld zugezogen hat“, jo runāt par to, ka cietušais pats sev nodarījis zaudējumus, varētu tad, ja viņa paša vaina ir zaudējumu galvenais cēlonis.

Šādu uzskatu ietekmē, šķiet, arī bij. Krievijas Senata prakse ir uztvērusi agr. CL 3441. p. saturu nevis rigorozi, bet no abpusējo vainu līdzsvarošanas viedokļa. Jāpiezīmē, ka stipru atbalstu šādam viedoklim sniedz 1864. g. CL 3303. p. (kuŗš atbilst jaunā CL 1650. p.). Šis pants, pēc Noldes domām (jau citētā rakstā), ņemts no Sintenis (Civilrecht, 1847. g.

339. lp.), kurš runā par diviem kontrahentiem, kas savstarpīgi atrodas culpa stāvoklī. Tomēr, panta novietošana pēc sistēmas nodaļā, kas runā par neatļautu darbību un vainas pakāpēm, liek domāt, ka panta uztvere ir plašāka par to, par ko runā Sintenis, un ir attiecināma taisni arī uz deliktu attiecībām. Prof. Jabločkovs jau citētā darbā izsakās par CL 3303. p., ka „šis pants ietērpts nezinātniskā un neskaidrā redakcijā, acīm redzot ar nolūku radīt plašu normu, kas dotu iespēju tiesnesim ar taktu aptvert savos spriedumos visdažādākās dzīves attiecības“. Bij. Kr. Senats savos apcerējumos par vainas kompensāciju dibinās blakus agr. CL 3441. p. taisni uz 3303. p. (1903. g. Nr. 95 — pēc Stakelberga kopoējuma). Arī Nolkens savā komentārā pie agr. Civillikuma norāda, ka pēc bij. Kr. Senata domām, CL 3303. p. piemērošana iespējama arī pie CL 3441. p. noteikuma. Tāpat prof. Sinaiskis, runājot par culpa mixta, atsaucas uz III sēj. 3303. p. un 3441. p. (Civiltiesību pamati, 1924. g. 135. lp.). Tādā kārtā šie divi panti kopā ņemti rada tiesu praksei pamatu culpa mixta jēdziena piemērošanai, un Latvijas Senats šajā ziņā ir tikai turpinājis pieturēties pie jau agrāk ieņemtā viedokļa.

Lieta, kurā Senata CKD kopsēdei bija jāizsakās par kasesācijas sūdzības iesniedzēja iebildumu, ka zaudējumi atkrit paša cietušā neuzmanības dēļ uz 1864. g. CL 3441. p. pamata un ka tiesa nevarēja piemērot culpa mixta, nav tik sarežģīta, ka tās apstākļu iztirzāšana būtu prasījusi no Senata plašākus teoretiskus apcerējumus. Tomēr Senata spriedumam šajā lietā būs vadoša nozīme tajā ziņā, ka ar to tiek apstiprināta prakse par culpa mixta piemērošanu uz 1864. g. CL 3441. p. un 3303. p. pamata, uzsverot, ka tiesa atsevišķos gadījumos var atzīt cietušā neuzmanību par tik nesvarīgu, ka tā neņem cietušam tiesību uz atlīdzību, kaut arī samazinātā apmērā, uz abpusējas vainas pamata, un ka 3441. p., ciktāl runa neiet par doložu rīcību, izslēdz nodarītāja atbildību tad, ja cietušā paša vaina ir zaudējumu galvenais cēlonis, resp. viņa vaina ir pārsvarā. Ar to šis Senata spriedums (CKD kopsēdes 39/51) ir uzskatāms par soli uz priekšu tiesu prakses koordinēšanā.

No Senata paskaidrojumiem dažādās citās lietās ievērojamu vietu iegem paskaidrojumi nodevu aprēķināšanas lietās. Zīmognodevas lietās ir atzīmējami sekoši norādījumi: 1) no Rīk. par zīmogn. 1. p. 5. pkt. viedokļa par dokumenta uzrādīšanu izpildīšanai nav atzīstami ne pirmā saņēmēja uzraksts par izpildīšanu, nedz uzrādīšana kamerai zīmognodevas dzēšanai (CKD 39/24); 2) ja nomniekam pēc līguma jāmaksā arī lietiskas nodevas un nastas (4063. p.), tad pie līgumā noteiktās nomas maksas pienāk klāt nenoteikta summa, kas visu līgumu pārvērs par līgumu uz nenoteiktu sumu pēc Rīk. par zīmogn. 13. p. (CKD 39/13); 3) nav pareizs viedoklis, it kā Rīk. par zīmogn. 29. p. neattiecas uz sabiedrības līgumiem; šis pants tieši piemērojams arī sabiedrības līgumiem, ja tie ir uz nenoteiktu sumu (CKD 39/88); 4) pēc Rīk. par zīmogn. 29. p. izpratnes nenoteiktas sumas aktos akta sumu var noteikt uz ārpus akta esošu datu pamata; Sen. CKD 29/68 spriedums uz šādiem aktiem neattiecas (CKD 39/259); 5) arī no zīmognodevas likumā viedokļa tiesas slēdziens par dokumenta saturu tā kvalifikācijai pēc Rīk. par zīmogn. 42. p. 2. pkt. nav pārbaudāms kašācijas kārtībā (CKD 39/243); 6) ja oriģināldokuments nav apmaksāts ar proporcionālo zīmognodevu pilnā apmērā, tad attiecībā uz dokumenta norakstu piemērojams Rīk. par zīmogn. 36. p. noteikums, pēc kuŗa arī noraksts apliekams ar proporcionālo zīmognodevu, aprēķinot to no dokumenta sumas (CKD 39/708); 7) pēc Rīk. par zīmogn. 44. p. 2. pkt. izpratnes klauzula par pirkuma līguma izpildīšanas nodrošinājumu ar vekselu iekļāšanu nav īpaši apmaksājama ar zīmognodevu (CKD 39/536); 8) par vekseli, neapmaksātu ar zīmognodevu, nav uzliekams zīmogsods (CKD 39/141; CKD kopsēdes 39/18); 9) dokumenti, ar kuŗiem nodibinās pirkuma līguma attiecības, apmaksājami pēc Rīk. par zīmogn. 44. p. 7. pkt.; gan agrākais 46. p. 55. pkt. atbrīvoja no zīmognodevas tirdzniecisko korespondenci, kas saturēja darījumus; tomēr pēc šī punkta atcelšanas (Lkr. 34/167) jāsecina, ka ofertes-akcepti tirdznieciskā korespondencē ir apliekami ar zīmognodevu (CKD kopsēdes

39/54); 10) pēc Rīk. par zīmogn. 46. p. 25. pkt. izpratnes ar vārdu „kalpotāji“ saprotamas tikai fiziskas, bet ne juridiskas personas (CKD 39/1160); 11) Rīk. par zīmogn. 46. p. 45. pkt. ir piemērojams rakstiem attiecībā uz uzņēmumu izmantošanu neatkarīgi no tā, vai uzņēmuma izmantošana notiek fiskā vai privātās interesēs (CKD 39/1151); 12) no Rīk. par zīmogn. 46. p. 92. pkt. viedokļa ir brīvs no zīmognodevas līgums, ar kuņu pašvaldība iegūst imobili pret citu imobili ar piemaksu naudā (CKD 39/595); 13) Rīk. par zīmogn. 90. p. neliedz tiesai pēc lietas apstākļiem uzlikt par vienu un to pašu dokumentu divām vai vairākām personām sodu dažādā lielumā; tiesas slēdziens šajā ziņā kasācijas kārtībā nav pārbaudāms (CKD 39/849); 14) tas vien, ka rēķina izdevējs nav rēķinu parakstījis, netraucē viņu sodīt pēc Rīk. par zīmogn. 90. p., ja vien nav šaubu, vai no lietas apstākļiem ir spriežams, ka rēķinu viņš ir izdevis (CKD 39/944); 15) zīmognodevas nomaksa nestāv atkarībā no dokumentu saistības un pierādījuma spēka, kādēļ 1935. g. Lik. par valsts valodu 6. pants neatbrīvo šādus dokumentus no zīmognodevas nomaksas (CKD kopsēdes 39/46).

Atsavināšanas nodevas jautājumos Senats ir devis dažus principālus paskaidrojumus, kuriem būs nozīme prakses apvienošanā. No tiem minamj: 1) Lik. par atsavināšanas nodevu (34/228) 18. pants piemērojams vispār pie ieilguma, neatkarīgi no tā, vai valdīšanas tiesiskam pamatam ir bijis atlīdzības vai bezatlīdzības raksturs; zem šī panta paiet arī ieilgums uz neatminamas valdīšanas pamata (CKD kopsēdes 39/49); 2) no Lik. par atsavin. nodevu (34/228) 9. un 10. p. viedokļa ir nēsvarīgi, kam par labu ir līgumā paredzētās periodiskās devas vai maksājumi (CKD 39/509); 3) pilsētas elektrības iestāde ir labierīcības iestāde Lik. par atsavin. nodevu 3. p. nozīmē (CKD 39/579). Vēl atzīmējams Senata paskaidrojums, ka manta ir atsavināma no bezatlīdzības pārejas nodevas tikai tad, ja tā novēlēta tieši Nodevu nolik. 202. p. 4. pkt. minētām iestādēm; manta, kas novēlēta Rīgas pilsētai trūcīgo sedlinieku un važoņu

pabalstīšanai, nav brīva no šīs nodevas; nav izšķirotas nozīmes tam, ka nauda novēlēta labdarīgam mērķim, jo likums paredz, ka labdarīgam mērķim novēlēta manta atsvabināma no bezatlīdzības pārejas nodevas tikai tad, ja tā ienāk labdarības iestādei vai biedrībai; gan būtu nozīme, ja nauda būtu novēlēta labdarīgam mērķim ar noteikumu, ka šī mērķa sašņiegšanai dibināma labdarības iestāde, bet tāda noteikuma konkrētā gadījumā nav (CKD 39/188).

Darba aizsardzības un apdrošināšanas jautājumos Senats ir devis dažus paskaidrojumus, no kuriem būtu minami: 1) Lik. par darba laiku 17. p. noteikums par mēneša algas dalīšanu uz 25 darba dienām nav piemērojams gadījumos, kad darbinieks strādājis par mēneša algu tikai svētdienās un svētku dienās (CKD kopsēdes 39/61); 2) šoferis, kas pārvadā preces ar Dzelzceļu lik. 12. pantā paredzēto transporta kantoņu automobiļiem, ir satiksmes līdzekļu darbinieks Lik. par darba laiku 19. p. nozīmē (CKD 39/1016); 3) Lik. par darba laiku 18. p. nav attiecināms uz darba līgumu, kas noslēgts tikai zināma darba padarīšanai un pēc Rūpniec. darba lik. 61. p. 3. pkt. izbeidzas ar darba pabeigšanu (CKD 39/775); 4) 1923. g. lik. par dzelzceļu darbiniekiem nav piemērojams guļamvagonu pavadoniem (CKD kopsēdes 39/32); 5) piemērojoties Lik. par algotu darbin. apdrošin. nelaimes un arodu slimību gadījumos 21. pantam, pie pensijas aprēķināšanas jāievēro tā izpeļņas norma, kas noteikta nelaimes notikuma gadā (CKD kopsēdes 39/44); 6) pēc Lik. par alg. darbin. apdrošin. nelaimes un arodu slimību gadījumos 26. p. piezīmes pensija pienākas 55 g. sašņiegušiem vecākiem neatkarīgi no tā, vai cietušais viņus uzturējis (CKD 39/618); 7) Lik. par alg. darbin. apdroš. 127. p. nevar iztulkot paplašinoši un attiecināt to uz atbildētāju, kas nav darba devējs un kuŗa vaina nepastāv darba aizsardzības noteikumu pārkāpšanā (CKD 39/1139).

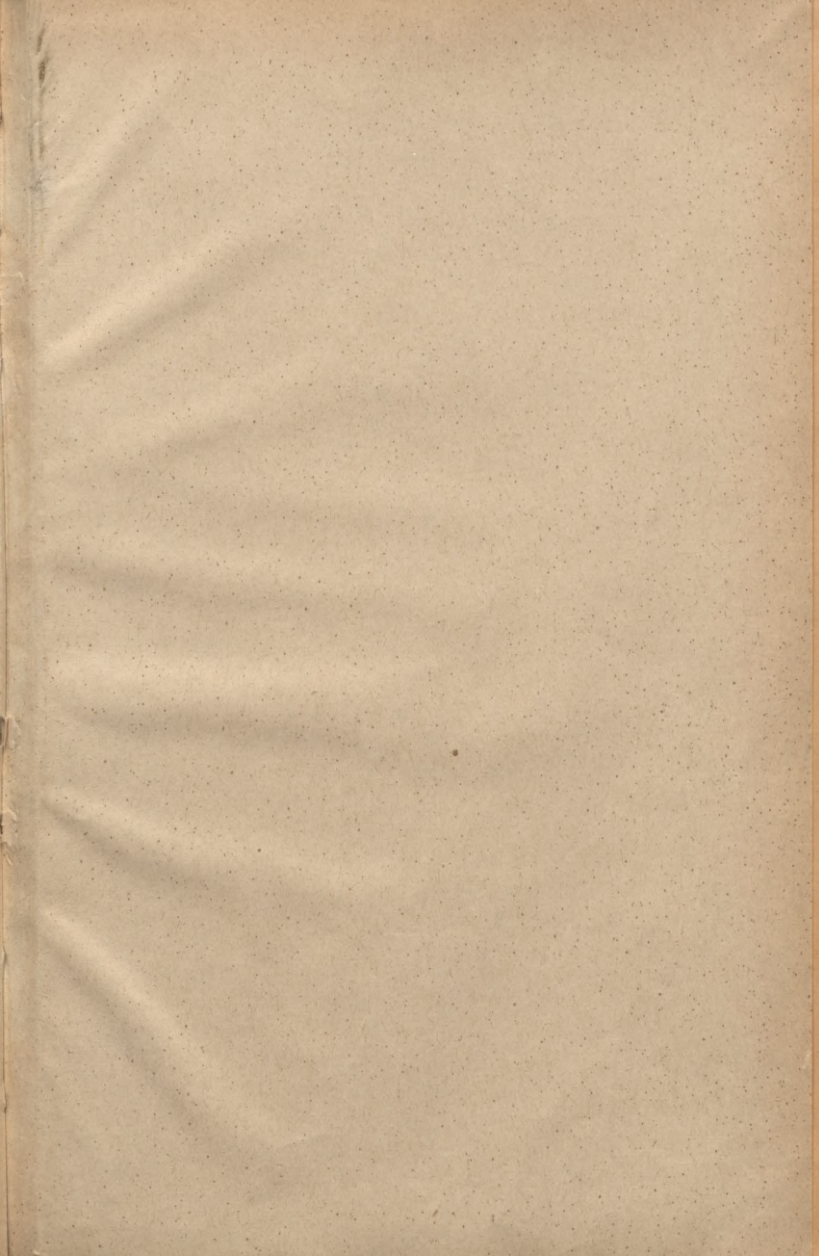
Tirdzniecības tiesībās vispirms atzīmējams, ka Senats ir pieskāries jautājumam par tirdzniecisko tiesību normu piemērošanu personām, kas saistās ar tirgotāju vien-

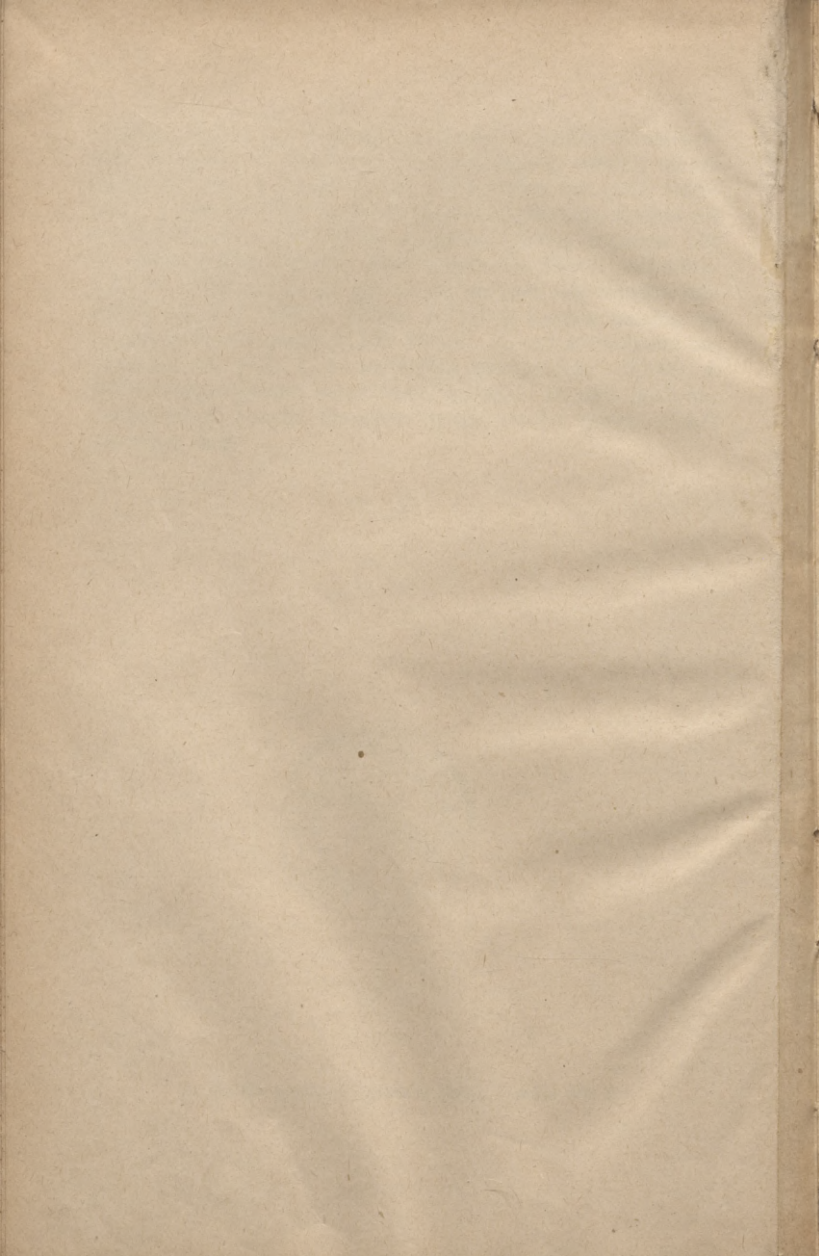
pusīgos tirdznieciskos darījumos. Senats paskaidro, ka Latvijā nav spēkā likuma vai ieraduma tiesības normas, kas atbilstu vācu HGB 345. §, kas pats no sevis nosaka, ka tiesiskam darījumam, kas priekš viena no kontrahentiem ir tirdznieciskais darījums, attiecībā uz abiem kontrahentiem ir piemērojami noteikumi par tirdznieciskiem darījumiem; tādēļ atbildētāja klusēšana uz tirgotāja iesniegto rēķinu ne katru reizi ir apspriežama pēc tirdzniecības tiesību normām (CKD kopsēdes 39/28). Senats ir arī paskaidrojis, ka pēc tirdzniecības tiesībās pieņemtā principa speditoram ir tiešs pienākums samaksāt preces nosūtītājam rēķina sumu, ja viņš, pretēji nosūtītāja rīkojumam, precī izsniedz bez preces ekvivalenta iekasēšanas; preces nosūtītājam šādā gadījumā tikai jānodod speditoram savs prasījums pret preces saņēmēju (CKD 39/353). Rīgas biržas parašu § 9 noteikuma nolūks ir tikai sīkāk regulēt no pārdevēja nokavējuma izrietošo pircēja tiesību uz tā saukto „seguma pirkumu“, kā arī viņa tiesību prasīt cenu diferenci; šāds noteikums tomēr neizslēdz pircēja tiesību prasīt pēc savas izvēles arī līguma izpildīšanu (CKD 39/355). 1928. g. 4. jūnija likums par kuģu hipotekām un jūras prasībām uzskaita kuģa kreditoru un hipotekaru prasījumus, nosakot kārtību, kādā tie bauda priekšrocību apmierināšanas ziņā; 55. p. atsevišķie punkti nav rediģēti saskaņā ar ievada vārdiem, jo tie runā par parādiem, kaut gan pēc būtības domā prasījumus, sevišķi tas sakāms par 55. p. 6. pkt., kuŗā minētos „parādus“ raksturo par prasībām arī 56. p.; 55. p. 6. pkt. pārņemts no 1926. g. 10. aprīļa Briseles konvencijas 2. p. 5. pkt. (Convention internationale pour l'unification de certaines règles relatives aux privilèges et hypothèques maritimes); 55. p. 6. pkt. ir sagrozījis franču tekstu, runājot par „parādiem“, kur īstenībā jārunā par prasījumiem; pēc 55. p. 6. pkt. pareiza iztulkojuma pēc šī punkta apmierināmi: 1) prasījumi, kas izcēlušies no darījumiem vai operacijām, ko kapteinis noslēdzis ar piegādātājiem, fraktētājiem un citiem kontrahentiem, un 2) prasījumi, kas kapteinim personīgi ir pret kuģa saimnieku (rederu) (CKD

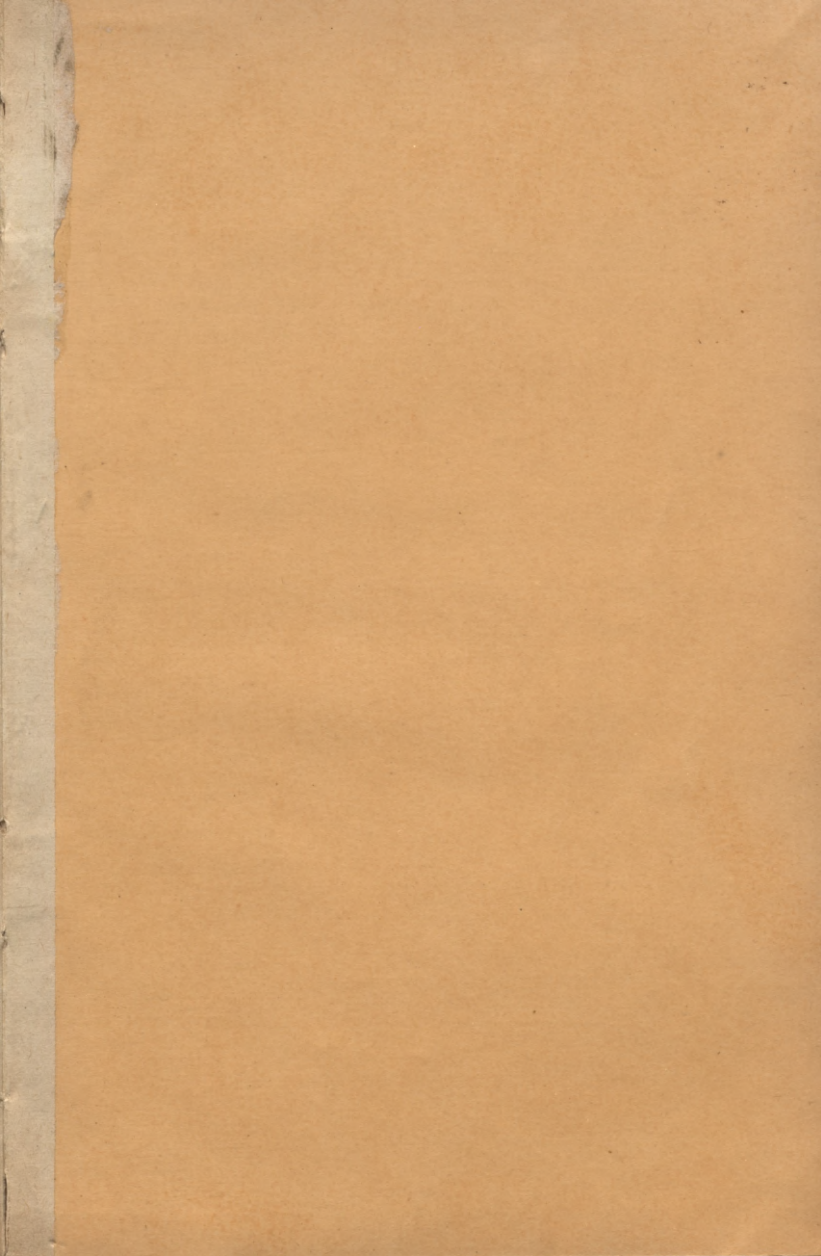
39/357). Agr. vekseļa likuma noteikumus Senats ir interpretējis, paskaidrojot, ka ar to vien, ka žirants vekseli izpērk pirms protesta, viņš pēc 48. p. nepārvēršas par goda starpnieku (CKD 39/1008), un ka blanketes atgriešanās atpakaļ pie parakstītāja nav pierādījums notikušai vekseļa dzēšanai pēc 17. panta (CKD 39/1028). Atzīmējams vēl Senata paskaidrojums, ka 1937. g. likums par akciju un paju sabiedrībām nav atcēlis specīalo 1921. g. likumu un uz tā pamata izdotās instrukcijas 10.—4. pantu (CKD 39/912). Tāpat atzīmējams norādījums, ka 1927. g. 6. septembra likuma (Lkr. 27/148) 4. pants neatļauj naudas pārpalikumu izmaksāt 10 gadu laikā akcionāriem, ja Latvijā likvidēta vienīgi bankas nodaļa (CKD kopsēdes 39/3).

da 39/357

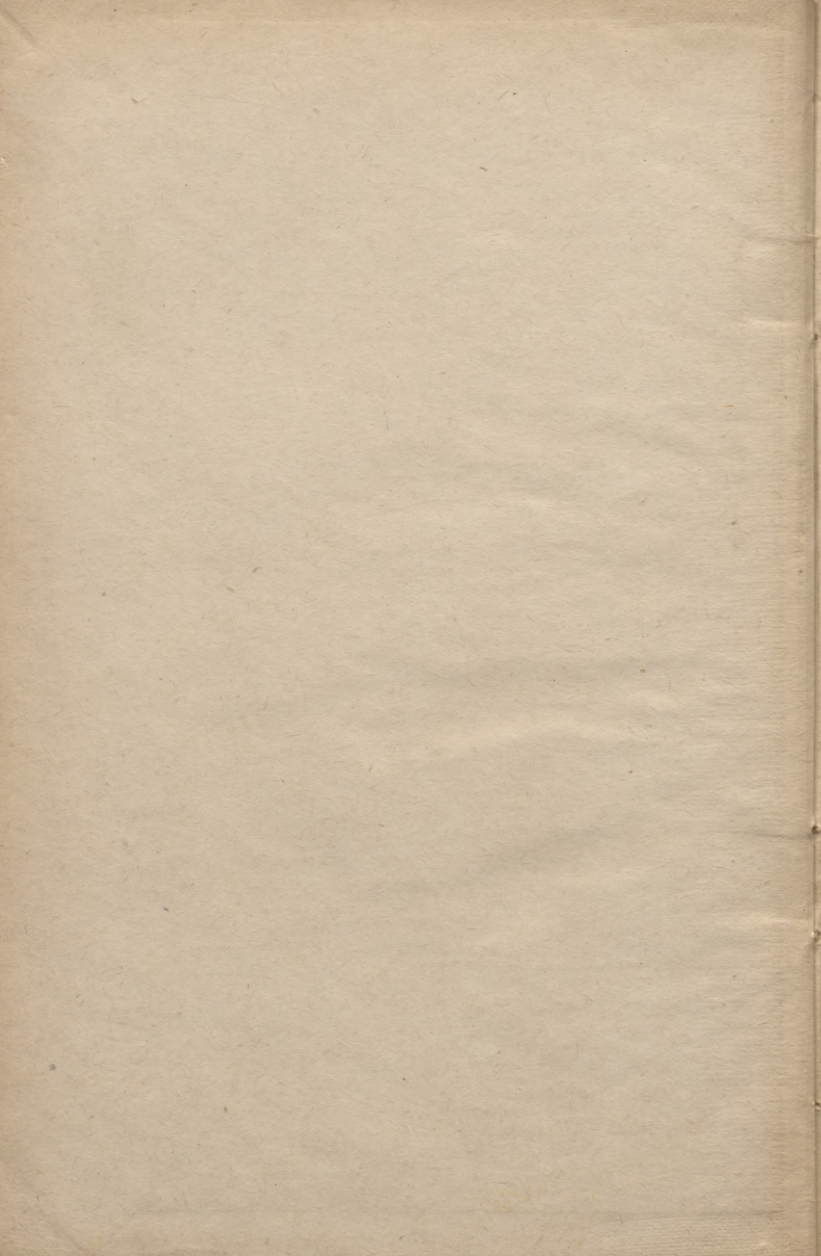

27. MAR. 1940

O. B.

La 3751

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309074679